

Utbildningsdepartementet

2017-09-21
1 (45)
Dnr 2017:00296

Redovisning av uppdrag om lärcentra

Dnr U2016/01673/GV,U2016/01708/S,U2016/04154/GV

Härmed redovisas uppdraget om lärcentra givet i regleringsbrev för Statens skolverk för budgetåret 2017.

Sammanfattning

Den här rapporten är svaret på Skolverkets uppdrag att utreda förekomsten av lärcentra, vilka behov dessa fyller och effekterna av verksamheterna för målgruppen. I uppdraget ingår också, om behov finns, att föreslå hur lärcentra kan vidareutvecklas med syfte att öka genomströmning i utbildning och förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Rapporten bygger på en enkät som Skolverket skickat till Sveriges alla kommuner samt på intervjuer med 9 verksamhetsrepresentanter och 18 nuvarande och före detta studerande¹ vid 4 kommunala lärcentra.

Förekomst av lärcentra

229 av 290 kommuner har svarat på Skolverkets enkät. Av dessa bedriver 142 kommuner, motsvarande 62 procent, ett eller flera lärcentra. Det finns inga bestämmelser om lärcentra eller någon allmängiltig definition av begreppet. Kommuner utan lärcentra kan därför bedriva samma sorts verksamhet som kommuner med lärcentra, men kalla verksamheten för något annat.

Vilka behov lärcentra fyller

För att ta reda på vilka behov lärcentra fyller har Skolverket i enkäten frågat vilka målgrupper lärcentra har, och vilken verksamhet lärcentra bedriver. Svaren pekar på att lärcentra kan fylla delvis olika behov i olika kommuner. Samtliga lärcentra bedriver dock verksamhet för vuxna som studerar, och majoriteten arbetar aktivt för att främja genomströmning och matchning.

Komvuxelever och högskolestudenter är de vanligaste målgrupperna

Den vanligaste målgruppen för lärcentra som svarat på enkäten är elever inom kommunal vuxenutbildning (komvux). 80 procent av lärcentra riktar sig mot elever som läser komvux på gymnasial nivå och 75 procent mot elever som läser komvux på grundläggande nivå. 74 procent av lärcentra har högskolestudenter som målgrupp och närmare 70 procent riktar sig till studerande inom yrkeshögskolan. I

¹ Med studerande menar vi både elever inom kommunernas vuxenutbildning och studenter vid högskolor, universitet och yrkeshögskolor.

flera kommuner är lärcentra till för alla vuxna som studerar, oavsett utbildning. Arbetsgivare som vill fortbilda sin personal är en målgrupp för drygt hälften av lärcentra.

Majoriteten erbjuder studieplatser, studie- och yrkesvägledning och tentamensservice

Över 90 procent av lärcentra som svarat på enkäten erbjuder självstudieplatser, studie- och yrkesvägledning och tentamensservice. På närmare 85 procent av lärcentra finns personal som kan ge tekniskt stöd och drygt 70 procent har videokonferensanläggningar eller annan distansmöteteknik. På drygt 60 procent av lärcentra finns kontaktpersoner mot lärosäten och yrkeshögskolor. Ungefär en lika stor andel erbjuder stöd i studieteknik.

Vanligt att lärcentra bedriver utbildning

Majoriteten av lärcentra som svarat på enkäten bedriver utbildning inom ramen för sin verksamhet. Över 70 procent bedriver komvux och nästan 40 procent bedriver yrkeshögskoleutbildning. Det förekommer också att lärosäten och yrkeshögskolor utlokaliserar utbildningar till lärcentra.

Majoriteten av lärcentra arbetar aktivt för att främja genomströmning och matchning

Närmare 80 procent av lärcentra anger i enkäten att de arbetar aktivt för att främja genomströmning och matchning. Skolverkets intervjuer pekar på att omfattningen av och systematiken i detta arbete varierar mellan lärcentra i olika kommuner.

För att främja genomströmning anger många lärcentra i enkäten att de ger stöd och information till studerande, har kontakt med utbildningsanordnare och följer upp frånvaro och trivsel. För att främja matchning undersöker många lärcentra kompetensbehovet på arbetsmarknaden och utbildningsbehovet hos kommuninvånarna. Många lärcentra försöker också påverka lärosäten och yrkeshögskolor att förlägga utbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden till lärcentra, eller göra sådana utbildningar möjliga att studera på distans.

Upplevd betydelse av lärcentra

Det har inte varit möjligt att utreda effekterna av lärcentra för målgrupperna. Flera av de studerande anger dock att möjligheten att studera och tentera på distans, som de fick genom lärcentra, hade betydelse för deras beslut att börja studera. Flera av de som studerar på eftergymnasial nivå upplever därtill att lärcentra har haft betydelse för deras studieresultat.

Utvecklingsbehov enligt verksamhetsrepresentanter och studerande

Om lärcentra ska påbörja eller vidareutveckla arbetet med genomströmning och matchning behövs enligt verksamhetsrepresentanter mer resurser, bättre kontakt med utbildningsanordnare samt att utbildningsanordnare i större utsträckning utlokaliserar utbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden eller gör sådana utbildningar möjliga att läsa på distans. Nuvarande och före detta distansstuderande efterfrågar därtill mer stöd från utbildningsanordnarna.

Skolverkets förslag om hur lärcentra kan vidareutvecklas

Skolverkets bedömer att kommuner genom lärcentra och liknande verksamheter kan främja genomströmning i utbildning och matchning på arbetsmarknaden. Skolverket anser därför att kommuner bör få ekonomiska incitament att starta och vidareutveckla verksamheter som erbjuder en infrastruktur för vuxnas lärande. Regeringen har aviserat en sådan satsning inför budgetåret 2018 och Skolverket vill betona vikten av att satsningen finns kvar över tid, så att kommunerna kan bygga upp en långsiktig verksamhet.

I Skolverkets uppdrag ingår enbart att ge förslag som berör lärcentra. Vi kan dock konstatera att lärcentras möjligheter att främja genomströmning och matchning påverkas av deras samarbete med andra aktörer, exempelvis lärosäten och yrkeshögskolor.

Innehåll

1. Inledning.....	5
Avgränsning	5
Disposition	5
Lärcentra – en miljö för vuxnas lärande	6
2. Studiens genomförande.....	9
Enkät till Sveriges alla kommuner.....	9
Intervjuer med personal samt nuvarande och före detta studerande	9
Tillvägagångssätt för att svara på uppdragets olika delar.....	10
3. Resultat	12
Förekomst av lärcentra	12
Vilka behov lärcentra fyller	14
Upplevelser av lärcentras betydelse för... ..	25
Utvecklingsbehov enligt verksamhetsrepresentanter och studerande.....	27
4. Slutsatser och förslag	32
Lärcentra kan främja genomströmning och matchning.....	32
Lärcentra påverkas av samarbetet med andra aktörer.....	32
Kommuner bör få långsiktiga incitament att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande	32
Referenser.....	34
Bilaga 1	35
Bilaga 2.....	41
Bilaga 3.....	43

1. Inledning

Den här rapporten är Skolverkets svar på uppdraget från regeringen att utreda lärcentra. Uppdraget finns i Skolverkets regleringsbrev för 2017 och är formulerat enligt följande:

Statens skolverk ska utreda förekomsten av lärcentra, vilka behov dessa fyller och effekterna av verksamheterna för målgruppen. Skolverket ska utifrån analysen, om behov finns, föreslå hur lärcentra kan vidareutvecklas med syfte att öka genomströmning i utbildning och förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Skolverket ska i sitt arbete samråda med Universitetskanslersämbetet avseende deras uppdrag om distansutbildning. Skolverket ska löpande informera Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) om arbetet. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast 29 september 2017.

Rapporten har utarbetats av Malin Jondell Assbring och Tove Mörtlund vid Skolverkets analysavdelning.

Avgränsning

Effektutvärdering handlar om att bedöma huruvida en viss åtgärd har orsakat vissa förändringar. För att kunna bedöma om förändringar har uppstått behövs någon typ av jämförelsepunkt som visar, eller indikerar, vad som hade hänt om åtgärden inte hade genomförts.²

Enligt regeringsuppdraget ska Skolverket utreda vilka effekter lärcentra har för sina målgrupper. För att kunna uttala sig om effekter skulle man behöva jämföra målgruppen före och efter uppstarten av lärcentra, eller jämföra målgruppen i en kommun som startar ett lärcentrum med motsvarande individer i en liknande kommun som inte startar något lärcentrum. Dessa förutsättningar har inte funnits och Skolverket kan därför inte bedöma vilka effekter lärcentra har.

I stället för att utreda effekter har Skolverket undersökt vilken betydelse 18 nuvarande och före detta studerande upplever att lärcentra har eller har haft. Skolverket kan inte avgöra hur representativa dessa upplevelser är för andra som studerar vid lärcentra. Upplevelserna ska därför betraktas som exempel. Skolverket valde att fokusera på studerandes upplevelser eftersom det är den vanligaste målgruppen för lärcentra.³ Det förekommer dock att lärcentra har andra målgrupper, exempelvis företag.

Disposition

Rapporten är disponerad på följande vis. Detta kapitel ger en bakgrundsbild av lärcentra och vad tidigare studier visat gällande förekomsten och verksamheten vid

² Lindgren, L. (2012) *Terminologihandbok för utvärdering*, s. 27, Vedung, E. (2009) *Utvärdering i politik och förvaltning*, Rossi, P., Lipsey M. och Freeman, H. (2004) *Evaluation. A Systematic Approach*, s. 236.

³ Det framkommer i Skolverkets enkätundersökning, se sidan 14.

lärcentra. Kapitlet redovisar också ett förslag om lärcentra som den parlamentariska landsbygdskommittén lämnade i januari 2017. Kapitel 2 beskriver hur Skolverket har gått tillväga för att besvara regeringsuppdraget. Resultaten av Skolverkets undersökning presenteras i kapitel 3, och i kapitel 4 drar Skolverket slutsatser och lämnar förslag.

Lärcentra – en miljö för vuxnas lärande

Lärcentrum brukar användas som ett samlingsnamn för miljöer som stödjer vuxnas lärande. Det finns inga bestämmelser om lärcentra och inte heller någon allmängiltig definition av begreppet. Verksamheten vid det som kallas lärcentra kan därför se olika ut exempelvis vad gäller omfattning, organisation och finansiering.

De norska forskarna Grepperud och Thomens⁴ modell används i flera rapporter för att beskriva verksamheten vid lärcentra.⁵ Enligt modellen kan lärcentra i olika utsträckning fungera som:

- mötesplatser som tillhandahåller service till studerande,
- mäklare som arbetar för att tillgodose olika gruppers behov av utbildning, bl.a. genom aktiva mäklarinsatser, och
- motorer som arbetar strategiskt för kommunal och regional utveckling.

Många kommuner etablerade lärcentra i samband med det förra kunskapslyftet, då regeringen gjorde satsningar på utbildning för vuxna.⁶ Bakgrunden till kunskapslyftet var den ökade arbetslösheten under 1990-talet och utbildningspolitiken kom att spela en central roll för att möta denna utmaning. I kunskapslyftets slutskede, år 2002, kunde kommuner söka statsbidrag för att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande. Bidraget fick användas för att öka samverkan mellan lokala och regionala myndigheter, organisationer, företag och andra aktörer inom vuxenutbildningen samt för investeringar i teknik, läromedel och miljöer som främjade ett flexibelt och livslångt lärande.⁷

Lärcentra som etablerades med hjälp av statsbidraget kunde se olika ut. En del lärcentra fungerade som mötesplatser för distansstudier medan andra fungerade som mötesplatser med resurser och service för alla vuxna som studerade, oavsett utbildningsform.⁸

⁴ Grepperud, G. och Thomsen, T. (2001) *Vilkår for et regionalt utdanningsløft*.

⁵ Se t.ex. Glesbygdverket (2002) *Kartläggning av lärcentra i Sverige 2001*, Nationellt centrum för flexibelt lärande (2004) *Utsikter och insikter. En antologi om flexibelt lärande i vuxenutbildningen*, Södra Lapplands Forskningsenhet (2006) *Mini-lärcentra i fjällkommun – att studera i den yttersta glesbygden*.

⁶ Riktlinjerna för satsningen presenterades i den s.k. sysselsättningspropositionen, Prop. 1995/96:222 *Vissa åtgärder för att halvera arbetslösheten till år 2000, ändrade anslag för budgetåret 1995/96, finansiering m.m.*

⁷ Förordning (2001:681) om statligt stöd för utveckling av vuxnas lärande.

⁸ Myndigheten för skolutveckling (2004) *Att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande – lokalt utvecklingsarbete med statligt stöd*.

Förekomst och verksamhet – vad vet vi sedan tidigare?

Förekomsten av och verksamheten vid lärcentra behandlades i ett antal rapporter i början av 2000-talet. En rapport från Glesbygdsverket⁹ visar att det år 2001 fanns 166 kommuner med lärcentra. Totalt fanns lärcentra på 225 orter, då en del kommuner hade flera lärcentra. På 134 av dessa lärcentra fanns högskoleutbildning och på övriga fanns andra typer av utbildningar; exempelvis komvux, kvalificerad yrkesutbildning och uppdragsutbildning.

Information, självstudieplatser och tentamensmöjligheter var service som enligt undersökningen fanns på den absoluta majoriteten av alla lärcentra. Glesbygdsverket frågade också vilken utbildningsform som fanns på lärcentra och gav kommunerna följande svarsalternativ:

- Undervisning på plats. Alla nivåer utom högskoleutbildning.
- Distansundervisning. Oavsett nivå.
- Decentraliserad högskoleutbildning.

Distansundervisning var enligt kommunernas svar vanligast, följt av undervisning på plats och därefter decentraliserad högskoleutbildning.

Myndigheten för skolutveckling publicerade år 2004 en uppföljning av hur kommunerna använt bidraget för att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande.¹⁰ I uppföljningen framkommer att lärcentra fanns i 241 kommuner, men att lärmiljöer för vuxna också kunde finnas i kommuner som inte hade någon verksamhet som kallades för lärcentra.

Handledning, datorer för distansstudier, studieekonomisk rådgivning och kartläggning inför validering är exempel på service som många kommuner erbjöd inom ramen för dessa lärcentra och lärmiljöer. Vanligt var också att kommunerna erbjöd it-stöd, exempelvis webbportaler för kommunikation mellan studerande och utbildningsanordnaren. Uppsökande verksamhet och antagning till vuxenutbildningen är exempel på befintlig verksamhet som ett antal kommuner flyttade över till lärcentra i samband med att de startade eller utvecklade verksamheten med hjälp av statsbidraget.

99 kommuner är medlemmar i Nätverket för kommunala lärcentra

En mer aktuell bild av förekomsten av och verksamheten vid lärcentra får vi genom Nätverket för kommunala lärcentra, Nitus.¹¹ År 2017 hade föreningen 99 medlemmar. Alla kommuner som har ett lärcentrum behöver dock inte nödvändigtvis vara medlemmar i Nitus.

Kommunerna som är med i Nitus ska enligt föreningens krav erbjuda följande:

- Internetutrustad lokal för eftergymnasiala studier.

⁹ Glesbygdsverket (2002) *Kartläggning av lärcentra i Sverige 2001*.

¹⁰ Myndigheten för skolutveckling (2004) *Att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande – lokalt utvecklingsarbete med statligt stöd*.

¹¹ *Kvalitetsarbete*. 2017. Nitus. <http://www.nitus.se/kvalitetsarbete/>. Hämtat 2017-09-13.

- Kontaktperson mot student, Nitus och lärosäte.
- Möjlighet att skriva tentamen enligt utbildningsanordnarnas krav.
- Studieanpassade datorer och möjlighet till utskrift och kopiering.¹²

Landsbygdskommitténs förslag om lärcentra

Den parlamentariska landsbygdskommittén redovisade sitt slutbetänkande i början av 2017 och lämnar där ett förslag som berör lärcentra.¹³ Kommitténs uppdrag har varit att ta fram en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder. Utgångspunkten har varit att ge alla delar av landet möjlighet att utvecklas efter sina särskilda förutsättningar och att tillgodose människors behov av jobb, välfärd och en god livsmiljö. Kommitténs förslag berör flera politikområden. Vad gäller utbildningsområdet har kommittén begränsat sig till att lämna förslag som rör högre utbildning eftersom två stora utredningar om skolan, gymnasieutredningen och skolkommissionen,¹⁴ pågick parallellt.

Förslaget om lärcentra innebär att ett statsbidrag införs för att landsbygdskommunerna ska kunna etablera och utveckla utbildningscentra för högre utbildning. Enligt förslaget ska bidraget kunna sökas av omkring 60 landsbygdskommuner. Det är kommuner som enligt kommittén har särskilda utmaningar samt kommuner som finns i en region med få lärcentra, som saknar lärosäten och där en låg andel av befolkningen har högre utbildning. Vidare föreslår kommittén att universitet och högskolor ges i uppdrag att öka tillgängligheten till högre utbildning i hela landet. De föreslår också att regeringen ser över indikatorerna inom resurstilldelningssystemet i syfte att göra utbildningarna mer relevanta för de lokala arbetsmarknaderna.

¹² Nitus hemsida, nitus.se.

¹³ SOU 2017:1 *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd.*

¹⁴ SOU 2016:77 *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och slutföra en gymnasieutbildning*, SOU 2017:35 *Samling för skolan - Nationell strategi för kunskap och likvärdighet.*

2. Studiens genomförande

Det här kapitlet beskriver hur Skolverket har gått tillväga för att svara på regeringsuppdraget. Kapitlet riktar också ljuset mot utmaningarna med att utreda lärcentra och vilka konsekvenser dessa utmaningar får för hur resultaten kan tolkas.

Enkät till Sveriges alla kommuner

Skolverket har skickat en enkät till Sveriges alla kommuner. 229 av 290 kommuner svarade, vilket ger en svarsfrekvens på 79 procent.¹⁵ Syftet med enkätundersökningen var att få en nationell bild av förekomsten och verksamheten vid lärcentra. Skolverket angav att enkäten skulle besvaras av den tjänsteman i kommunen som har störst kunskap om lärcentra. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) fick ta del av enkätfrågorna för att de skulle känna till vilken information Skolverket hämtade in från kommunerna. Enkätfrågorna redovisas i sin helhet i Bilaga 1.

Innan Skolverket skickade ut enkäten hade vi kontakt med Nitus ordförande som gav oss återkoppling på enkät- och intervjufrågorna. Det har förhoppningsvis gjort att respondenterna upplevde frågorna som mer relevanta och lättare att besvara än om vi inte hade fått denna återkoppling. Informationen från Nitus ordförande var också till hjälp när Skolverket skulle tolka enkätsvaren.

Intervjuer med personal samt nuvarande och före detta studerande

Vid sidan av enkäten har Skolverket genomfört intervjuer med verksamhetsrepresentanter samt nuvarande och före detta studerande på fyra kommunala lärcentra. Syftet med intervjuerna var att få en mer detaljerad bild av verksamheten vid olika lärcentra, vilket behövdes för att kunna tolka enkätsvaren. Syftet var också att få ta del av studerandes upplevelser av lärcentras betydelse.

Skolverket kan inte avgöra huruvida uppgifterna från intervjupersonerna är representativa för andra som arbetar och studerar på lärcentra. Uppgifterna ska därför enbart betraktas som exempel. Intervjuguiderna som Skolverket använde sig av finns i Bilaga 2.

Urval av lärcentra

Intervjuerna genomförde Skolverket på lärcentra i Arboga, Gällivare, Hässleholm och Norrtälje. Tidigare studier har visat att målgruppen och verksamheten kan variera mellan olika lärcentra.¹⁶ Skolverkets ambition var därför att genomföra intervjuer på lärcentra av olika karaktär, samt med geografisk spridning. Nitus ordförande hjälpte Skolverket med detta. Föreningen kategoriserade lärcentra i tre grupper beroende på verksamhetens omfattning och Skolverkets mål var att komma i

¹⁵ Vi kan inte se att kommuner i något specifikt län eller som tillhör någon viss kommuntyp, enligt SKL:s klassificering, har varit mer benägna att svara på enkäten.

¹⁶ Glesbygdverket (2002) *Kartläggning av lärcentra i Sverige 2001*, Myndigheten för skolutveckling (2004) *Att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande – lokalt utvecklingsarbete med statligt stöd*.

kontakt med minst ett lärcentrum per kategori. Tabell 1 ger en överblick av verksamheten samt vilka personer Skolverket intervjuat vid respektive lärcentra.

Tabell 1. Lärcentra där Skolverket har gjort intervjuer

	Arboga	Gällivare	Hässleholm	Norrtälje**
Verksamhetens omfattning enligt Nitus	Mindre	Större	Större	Medel
Målgrupp	Studerande inom: - Högskola - Yrkehögskola (YH) - Vuxenutbildningen Företag och organisationer som vill hyra lokaler	Studerande inom: - Högskola - YH - Vuxenutbildningen Arbetsgivare som vill fortbilda personal	Studerande inom: - Högskola - YH Arbetsgivare som vill fortbilda personal	Studerande inom: - Högskola - YH
Organisatorisk tillhörighet	Barn- och utbildningsnämnden	Lapplands kommunalförbunds direktions*	Kommunstyrelsen	Utbildningsnämnden
Finns utlokaliserad utbildning?	Ja, ett högskoleprogram	Ja, ett högskoleprogram	Ja, tre högskolekurser	Ja, fem högskoleprogram
Anordnar kommunen utbildning inom lärcentret?	Ja, vuxenutbildning och YH	Ja, vuxenutbildning och YH	Nej	Nej
Personal som Skolverket har intervjuat	Rektor Två utbildningsledare	Utvecklingsledare Utbildningsledare	Verksamhetschef Koordinator Studie- och yrkesvägledare	Intendent
Studerande som Skolverket har intervjuat	Fem studerande inom vuxenutbildningen	Fem högskolestudenter En YH-student En f.d. YH-student En studerande inom vuxenutbildningen	Två högskolestudenter Tre f.d. högskolestudenter	Skolverket har tagit del av studerandes svar på enkäter som lärcentra genomfört år 2014-2016.

* I Lapplands kommunalförbund ingår Gällivare, Jokkmokk, Kiruna och Pajala.

** Besöket i Norrtälje gjorde Skolverket tillsammans med UKÄ.

Tillvägagångssätt för att svara på uppdragets olika delar

Förekomst av lärcentra

För att utreda förekomsten av lärcentra har Skolverket i enkäten frågat om kommunerna bedriver ett eller flera lärcentra. Kommuner som svarat nej har fått ange om de har bedrivit ett lärcentrum under de fem senaste åren.

För att respondenterna skulle ha ungefär samma sorts verksamhet i åtanke gav Skolverket i början av enkäten en beskrivning av begreppet lärcentrum. Beskrivningen återfinns i Bilaga 1 och utgår från Grepperud och Thomens modell om lärcentra som mötesplatser, mäklare och motorer.

Antalet kommuner med lärcentra behöver inte vara detsamma som antalet kommuner med en infrastruktur för vuxnas lärande eller mötesplatser för vuxna som stu-

derar. Respondenter som upplever att kommunens lärcentrum inte stämmer överens med Skolverkets beskrivning av begreppet kan i enkäten ha svarat att kommunen inte bedriver något lärcentrum. Det kan också finnas kommuner som har en väl utbyggd infrastruktur för vuxnas lärande, men som inte kallar sin verksamhet för lärcentrum, och därför har svarat nej på frågan. Därtill kan det finnas privata aktörer som bedriver verksamheter som kallas lärcentrum.

Vilka behov lärcentra fyller

För att ta reda på vilka behov lärcentra fyller har Skolverket i enkäten ställt frågor om vilka målgrupper lärcentra har, och vilken verksamhet lärcentra bedriver. För att kartlägga verksamheten har Skolverket frågat vilka resurser och vilken service lärcentra erbjuder. Vi har också frågat om, och i så fall hur, lärcentra arbetar med att främja genomströmning och matchning. Skolverket har därtill frågat vilka resurser och vilken service de 18 nuvarande och före detta studerande brukar eller brukade använda.

Upplevd betydelse av lärcentra

Skolverket har frågat de nuvarande och före detta studerande vilken betydelse de upplever att lärcentra har eller har haft. Skolverket har också frågat om förekomsten av lärcentra påverkade deras beslut att börja studera samt om de upplever att lärcentra har påverkat deras studieresultat och koppling till arbetsmarknaden.

Underlag till förslag

Enligt uppdraget ska Skolverket, om behov finns, lämna förslag på hur lärcentra kan vidareutvecklas med syfte att öka genomströmning i utbildning och förbättra matchningen på arbetsmarknaden. För att kunna bedöma om sådana behov finns har Skolverket i enkäten frågat vad respondenterna anser behövs för att lärcentra ska påbörja eller vidareutveckla arbetet med att främja matchning och genomströmning. Vi har också frågat de 18 nuvarande och före detta studerande om de saknar, eller saknade något, på sina respektive lärcentra.

3. Resultat

Det här kapitlet redovisar resultaten från enkätundersökningen och Skolverkets intervjuer med personal och studerande på lärcentra i Arboga, Gällivare, Hässleholm och Norrtälje.

Förekomst av lärcentra

62 procent av kommunerna som svarat på enkäten bedriver ett eller flera lärcentra

Av de 229 kommuner som svarade på Skolverkets enkät angav 142, motsvarande 62 procent, att de bedrev ett eller flera lärcentra under 2016. Av dessa bedrev 126 kommuner ett lärcentrum och 16 kommuner flera lärcentra. Totalt fanns 169 lärcentra år 2016 i kommunerna som besvarat Skolverkets enkät.

En del kommuner samverkar kring lärcentrumverksamheten. Exempel på det har Skolverket sett i Gällivare, där kommunen samverkar med Jokkmokk, Kiruna och Pajala kommun om både gymnasieutbildning och utbildning för vuxna inom ramen för Lapplands kommunalförbund.

87 kommuner angav i enkätsvaren att de inte bedrev något lärcentrum under 2016. 6 av dessa kommuner är dock medlemmar i Nitus och 13 av kommunerna har bedrivit ett lärcentrum under de senaste fem åren. Det är relativt få som har svarat på frågan om varför kommunen slutade med denna verksamhet. En respondent anger brist på resurser och en annan ett drastiskt minskande studerandeantal som orsak till att verksamheten lades ner. Tre av respondenterna anger att studerande i deras kommun har tillgång till lärcentra i en annan kommun som de samverkar med.

Lärcentra och liknande verksamheter finns i omkring 160 kommuner

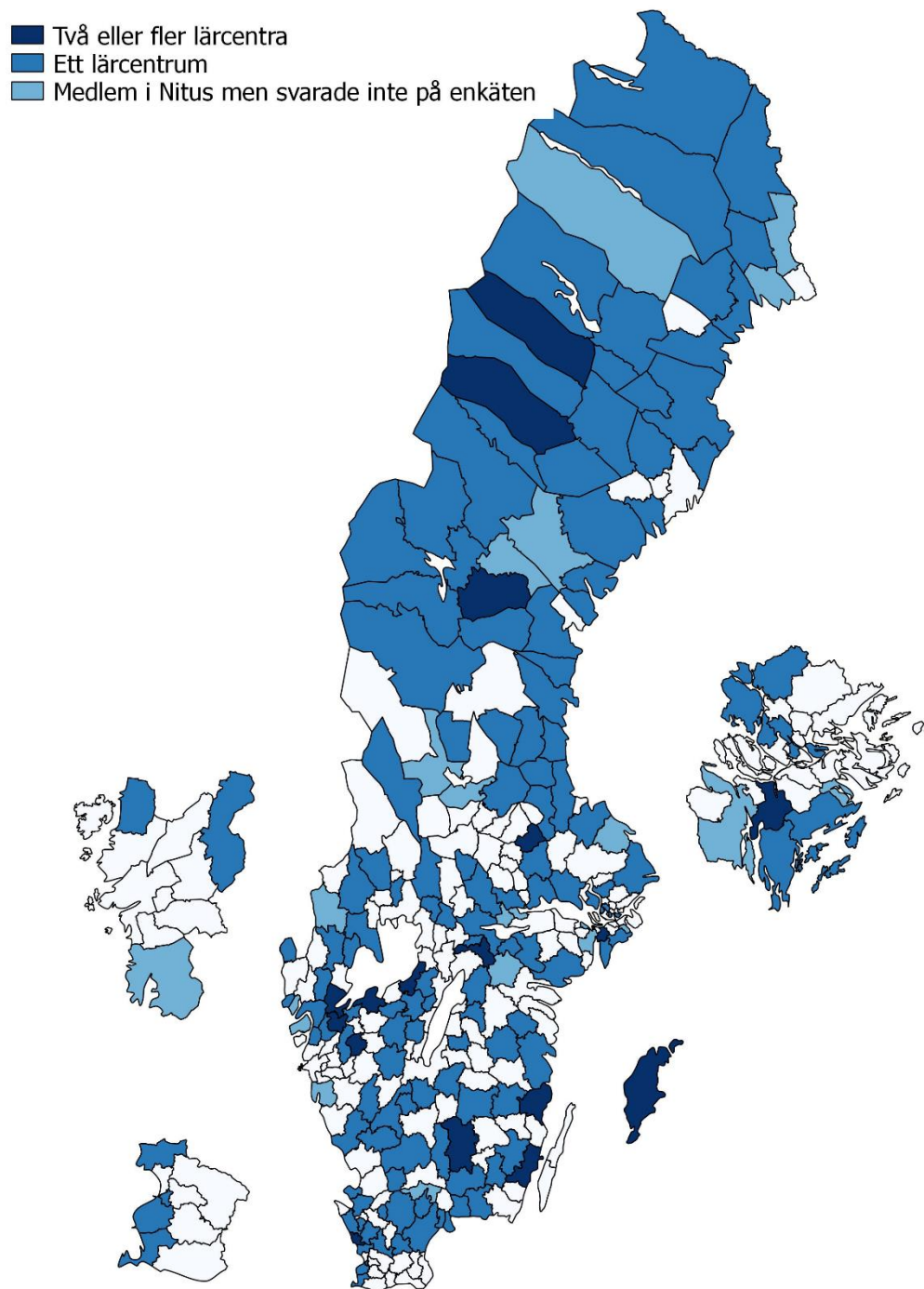
Utöver de 142 kommunerna som angett att de bedrev ett eller flera lärcentra finns 18 kommuner som inte svarade på enkäten, men som är medlemmar i Nitus. Det tyder på att åtminstone 160 kommuner bedriver lärcentra eller liknande verksamheter. Figur 1 på nästa sida visar var i landet dessa verksamheter finns. Bilaga 3 redovisar motsvarande information i form av en kommunförteckning.

Lärcentra finns över hela landet

Som framgår av Figur 1 finns lärcentra och liknande verksamheter i alla kommuntyper, men är något mer koncentrerade i lågpendlingskommuner nära större städer, mindre städer eller tätorter, landsbygdskommuner eller landsbygdskommuner med besöksnäring.¹⁷ Lärcentra förekommer också i samtliga län men är särskilt vanliga i de fem nordligaste länen, det vill säga Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland och Gävleborg.

¹⁷ Indelningen i kommuntyper följer Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning. Mer information om indelningen finns på SKL:s hemsida: <https://skl.se/tjanster/kommunerlandsting/faktakommunerochlandsting/kommungruppsindelning.2051.html>.

Figur 1. Lärcentras förekomst i landet

Vilka behov lärcentra fyller

För att ta reda på vilka behov lärcentra fyller har Skolverket i enkäten frågat vilka målgrupper lärcentra har, och vilken verksamhet lärcentra bedriver. Svaren pekar på att lärcentra kan fylla delvis olika behov i olika kommuner. Gemensamt för kommunerna som svarat på enkäten är dock att deras lärcentra bedriver verksamhet för vuxna som studerar. Majoriteten av lärcentra arbetar också för att främja genomströmning och matchning.

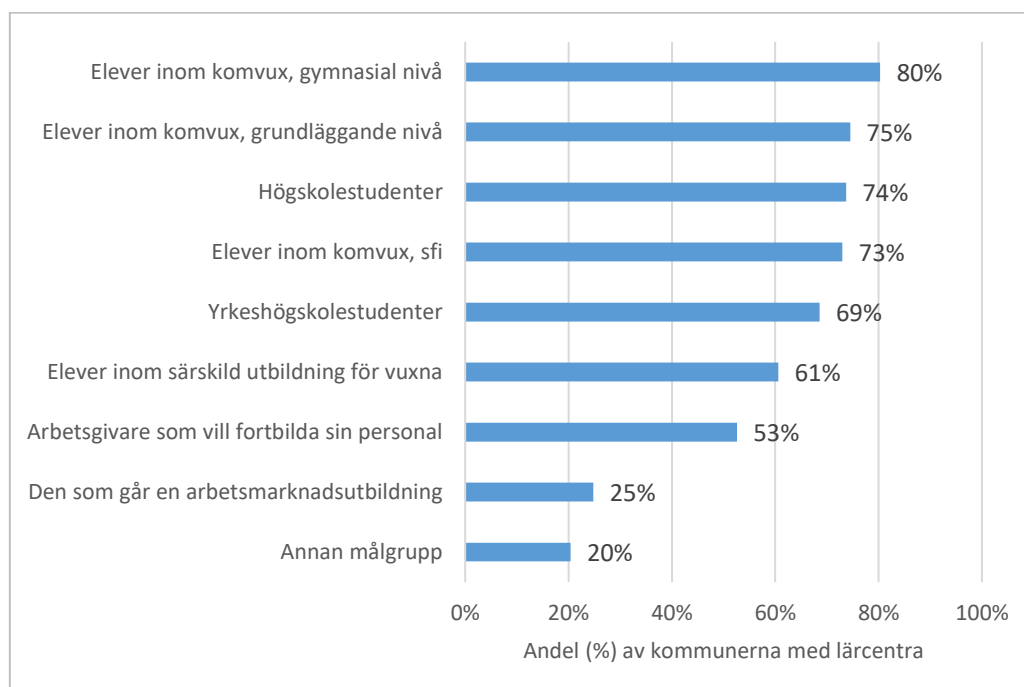
Komvuxelever och högskolestudenter är de vanligaste målgrupperna

Målgrupperna för lärcentra som deltagit i enkäten framgår i Diagram 1. Enligt enkätsvaren är den vanligaste målgruppen elever inom komvux på gymnasial nivå, följt av elever inom komvux på grundläggande nivå. Den tredje vanligaste målgruppen är högskolestudenter.

Arbetsgivare som vill fortbilda sin personal är en målgrupp för ungefär hälften av alla lärcentra. Exempel på detta har Skolverket sett i Gällivare och Hässleholm. Där kan arbetsgivare kontakta lärcentra för att informera om sitt kompetensförsörjningsbehov, och lärcentra kan i sin tur undersöka möjligheten för utbildningsanordnare att förlägga utbildningar som svarar mot arbetsgivarnas behov till lärcentra, eller göra sådana utbildningar möjliga att läsa på distans.

Andra målgrupper som nämns i enkätsvaren är kommunens invånare, personer som vill hyra konferenslokal, gymnasieelever och arbetssökande.

Diagram 1. Målgrupper för lärcentra

Vanligt med utbildning på flera nivåer under samma tak

Att samla utbildning på flera nivåer under samma tak är en bärande idé för lärcentra i flera kommuner. Det framkommer i Skolverkets intervju med Nitus ordförande och avspeglas i enkätsvaren där majoriteten av respondenterna anger att lärcentra har studerande på olika nivåer som målgrupp.

Personalen på lärcentra i Arboga och Gällivare ser fördelar med att samordna verksamheten för vuxna som studerar på olika nivåer. De menar att naturliga kontaktytor mellan elever inom vuxenutbildningen och studerande på eftergymnasial nivå kan avdramatisera och sänka trösklar till eftergymnasiala studier. I båda kommunerna ger personalen exempel på studerande som idag går en eftergymnasial utbildning via lärcentra, och som fick kännedom om denna möjlighet i samband med att de studerade på komvux.

Andra fördelar med att samordna verksamheten för vuxna som studerar på olika nivåer är att kommunens resurser utnyttjas effektivt, att studie- och yrkesvägledarna får god kännedom om flera typer av utbildningar samt att det underlättar samarbetet mellan arbetsgivare och kommunen i frågor som rör kompetensförsörjning. Det menar utvecklingsledaren i Gällivare, där lärcentra ansvarar för kommunens samarbete med arbetsgivare oavsett vilken utbildningsnivå det handlar om. Arbetsgivare kan därför, enligt utvecklingsledaren, lägga mindre tid på att samarbeta än vad som varit fallet om kommunen haft separata samarbetsforum för respektive utbildningsnivå. Arbetsgivare som vill ha stöd eller hjälp från kommunen slipper också fundera på vilket forum de ska vända sig till.

Även om lärcentret bara har en målgrupp, exempelvis högskolestuderande, kan verksamheten finnas i lokaler där det bedrivs utbildning på flera olika nivåer. Exempel på det har Skolverket sett i både Hässleholm och Norrtälje. På dessa orter riktar sig lärcentra till studerande på eftergymnasial nivå men verksamheten delar lokaler och studie- och yrkesvägledare med kommunens vuxenutbildning.

Ingen fullständig bild över antalet studerande

Det saknas uppgifter på nationell nivå om det totala antalet som studerar vid, eller brukar besöka, lärcentra. Det finns ingen officiell statistik på området och enligt Nitus ordförande har kommunerna sällan fullständig information om detta.

En bidragande orsak till att det saknas uppgifter om antalet studerande vid lärcentra är att personalen inte alltid får information om studieavbrott från utbildningar som bedrivs av andra utbildningsanordnare, exempelvis högskolor, universitet och yrkeshögskolor.

I Skolverkets enkät har respondenterna fått uppskatta vilken typ av utbildning som har störst andel studerande. Omkring 45 procent av kommunerna med lärcentra uppskattar att sfi har störst andel studerande. Knappt 30 procent uppskattar att komvux på gymnasial nivå har störst andel studerande och omkring 14 procent uppskattar att den största andelen studerar högskoleutbildningar.

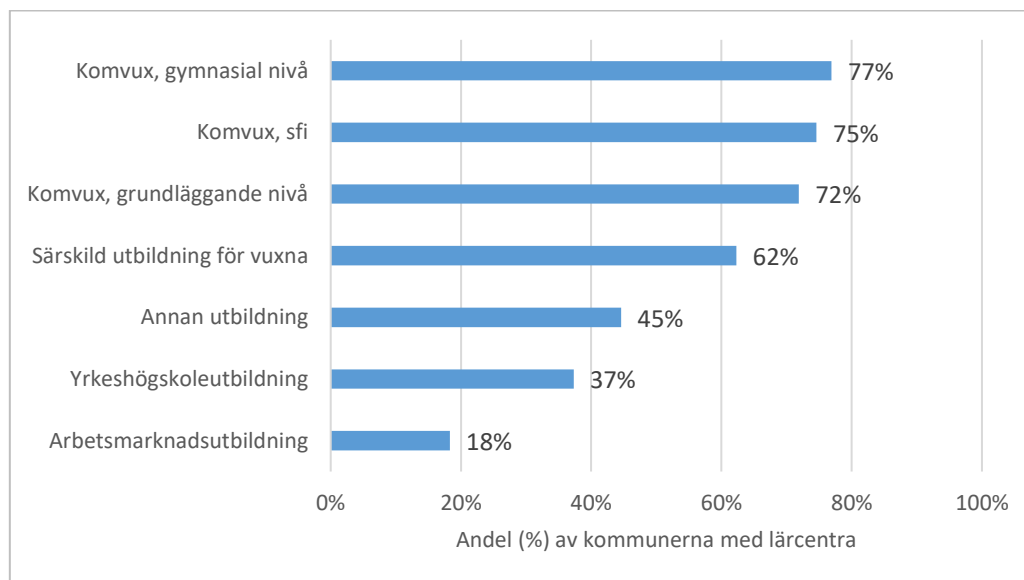
De fyra lärcentra som Skolverket har varit i kontakt med registrerar studerande på utbildningar som de själva anordnar samt studerande på utbildningar som är utlokaliserade till lärcentret. I Gällivare registrerar lärcentret även studerande som skriver tentamen på lärcentra. I Hässleholm registrerar lärcentret samtliga studerande som använder lärcentrets resurser, men på övriga tre lärcentra kan personer som inte registrerat sig använda de öppna delarna av lärcentrets lokaler. Dessa lärcentra har därför inte uppgifter om det totala antalet personer som använder deras resurser.

Majoriteten av kommunerna bedriver vuxenutbildning inom lärcentra

Majoriteten av kommunerna som har ett lärcentrum bedriver utbildning inom ramen för denna verksamhet, vilket framgår av Diagram 2. Vanligast är att kommunerna bedriver vuxenutbildning men det förekommer också att kommunerna bedriver yrkeshögskole- och arbetsmarknadsutbildningar. Av kommunerna som Skolverket har varit i kontakt bedriver Arboga och Gällivare vuxenutbildning inom ramen för sina respektive lärcentrum. I Gällivare bedriver lärcentret också yrkeshögskoleutbildningar.

Strax över 40 procent av respondenterna anger i enkäten att kommunen bedrev annan utbildning inom ramen för lärcentra under 2016. Av fritextsvaren framgår att det huvudsakligen rör sig om uppdragsutbildning.

Diagram 2. Andelen kommuner som bedriver följande utbildningar inom ramen för lärcentra

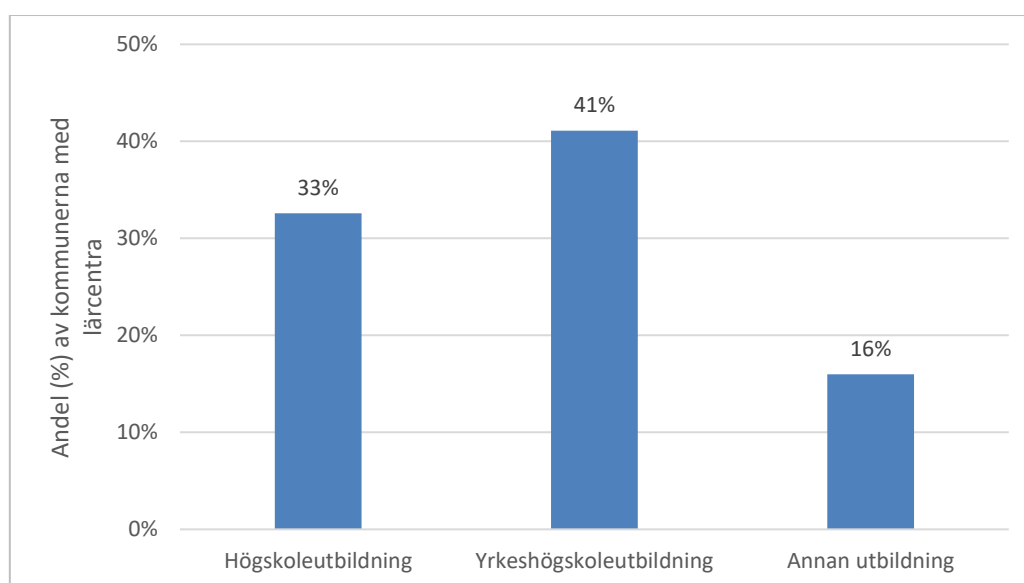
Relativt vanligt med utlokaliserad utbildning

Det förekommer att andra utbildningsanordnare, exempelvis högskolor eller yrkeshögskolor, utlokaliserar utbildning till lärcentra. Utlokaliserade utbildningar kan vara utformade på olika sätt. Vissa utbildningar är helt förlagda till ett lärcentrum. Föreläsningar och praktiska moment sker i lärcentrets lokaler och de studerande

behöver vara på plats för att kunna delta. Andra utbildningar är mer flexibla i tid och rum. Föreläsningar kan exempelvis ske genom videokonferens med läraren på campusorten och studerande på ett eller flera lärcentra runt om i landet.

Enligt enkätsvaren är det vanligast att yrkeshögskoleutbildningar utlokaliseras till lärcentra. Som framgår i Diagram 3 anger 41 procent av respondenterna i kommuner med lärcentra att det fanns utlokaliserad yrkeshögskoleutbildning på lärcentra under 2016. 33 procent anger att det fanns utlokaliserad högskoleutbildning och 16 procent att annan utbildning fanns utlokaliserad. Enligt enkätens fritextsvar avser annan utbildning framför allt privata utbildningar och uppdragsutbildningar.

Diagram 3. Andelen kommuner med utlokaliserad utbildning på lärcentra

Utlokaliserad högskoleutbildning finns på samtliga som Skolverket har varit i kontakt med. I Hässleholm finns tre utlokaliserade högskolekurser, i Norrtälje fem högskoleprogram, i Arboga ett högskoleprogram och i Gällivare ett högskoleprogram.

Studieplatser, studie- och yrkesvägledning och tentamensservice på över 90 procent av lärcentra

Diagram 4 och Diagram 5 visar vilka resurser och vilken service kommunerna som svarat på enkäten erbjöd inom ramen för sina respektive lärcentra år 2016. Studieplatser, internetuppkoppling, tekniskt stöd och videokonferens är exempel på resurser som majoriteten av kommunerna erbjöd. Vad gäller service erbjöd en majoritet av kommunerna exempelvis studie- och yrkesvägledning, tentamensservice, stöd i studieteknik samt kontaktpersoner mot högskola och yrkeshögskola.

Diagram 4. Resurser som kommunerna erbjuder inom lärcentra

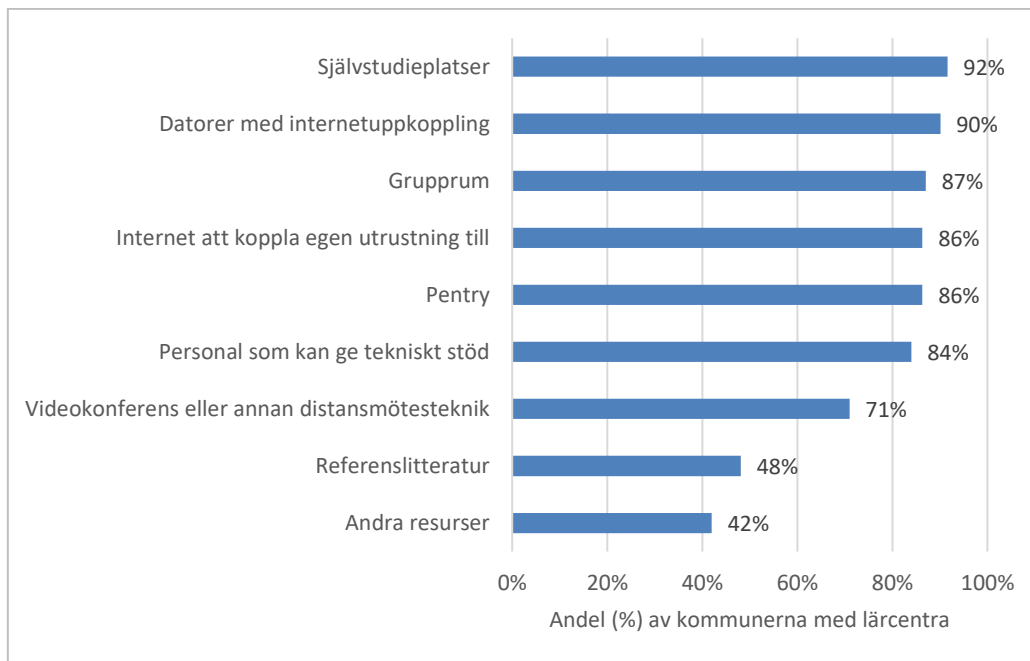
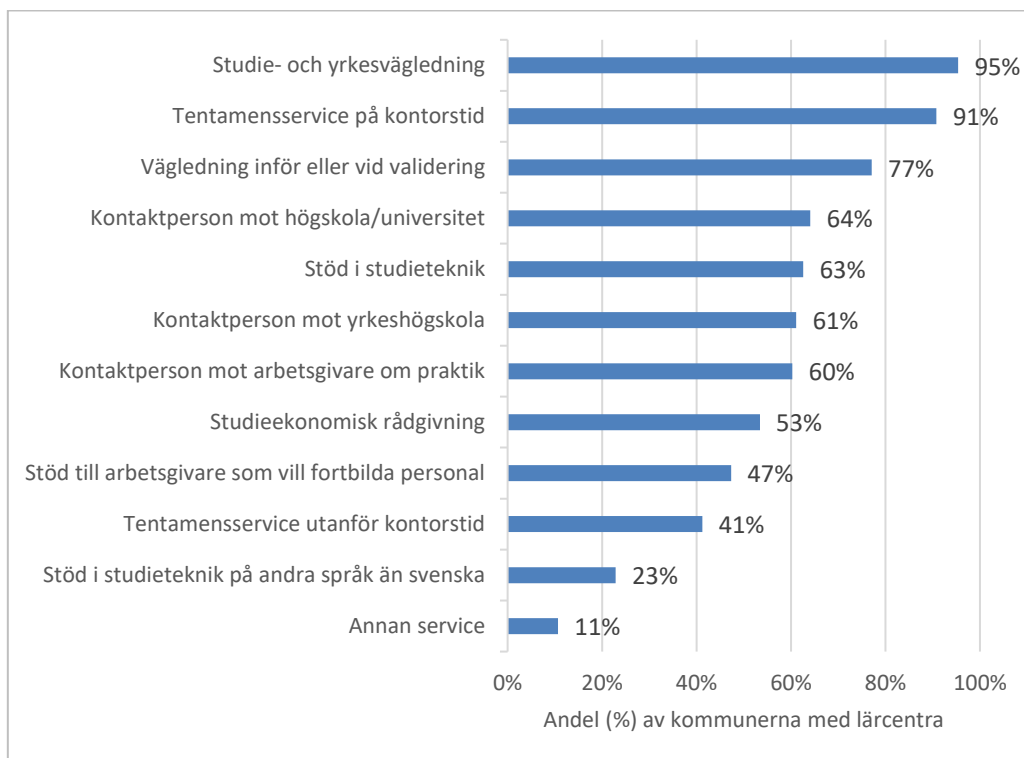

Diagram 5. Service som kommunerna erbjuder inom lärcentra

De lärcentra som erbjöd andra resurser och annan service anger i fritextsvar att det bland annat handlade om möjlighet att kopiera och skriva ut samt tillgång till bibliotek och restaurang eller kafé.

Exempel på hur studerande använder lärcentra

Studerande som Skolverket har intervjuat brukar använda lärcentrets studieplatser, grupprum, datorer, kopieringsmaskiner och skrivare. Några studerande uppger att de har varit i kontakt med studie- och yrkesvägledare via lärcentra.

Flera studerande på eftergymnasial nivå anger att de brukar skriva tentamen på lärcentra. Att studerande skriver tentamen på lärcentra framkommer också i Norrtäljes studerandenkäter. För 92 procent av de som svarade på enkäten 2016 var möjlighet att skriva tentamen en av de fem viktigaste resurserna som lärcentret erbjuder.

Studerande som går en utbildning som bedrivs helt eller delvis på distans, men som har en studiegrupp på lärcentra, anger att de ofta tar del av föreläsningar via videokonferensanläggningen på respektive lärcentrum. Skolverket har också träffat studerande som utfört datorsimuleringar och andra praktiska moment med hjälp av utrustning som finns i lärcentrets lokaler.

Majoriteten av lärcentra bemannade minst 30 timmar i veckan, men antalet anställda varierar

I majoriteten av kommunerna med lärcentra var lokalerna bemannade mer än 30 timmar per vecka under 2016. I 45 procent av kommunerna var de bemannade 31-40 timmar per vecka och i 39 procent var bemanningen mer än 40 timmar per vecka. Ungefär hälften av de svarande kommunerna med lärcentra anger att studerande även hade tillgång till lokalerna när de inte var bemannade.

Antalet anställda varierar mellan lärcentra i olika kommuner. För att få en bild av hur många som arbetade med planering, utveckling, administration och andra verksamhetsövergripande uppgifter bad Skolverket respondenterna att uppskatta antalet helårsanställda under 2016, lärare och annan pedagogisk personal undantagna. 24 procent av respondenterna i kommuner med lärcentra uppskattar att lärcentra hade fler än 10 helårsanställda. En nästan lika stor andel, 23 procent, uppskattar att de hade 1-2 helårsanställda och 15 procent uppskattar att de hade färre än en helårsanställd.

Folkbokföring krav i omkring hälften av kommunerna

I drygt hälften av kommunerna är lärcentrets resurser och service helt eller delvis tillgängliga enbart för den som är folkbokförd i kommunen. 27 procent av kommunerna som har lärcentra anger att folkbokföring är ett krav oavsett vilken resurs eller vilken service det gäller, och 26 procent anger att det är ett krav för vissa resurser eller viss service. Det handlar ofta om att studerande från andra kommuner inte kan tentera på lärcentret, eller att lärcentret tar ut en avgift för tentamen från studerande som inte är folkbokförda i kommunen. I andra fall är studie- och yrkesvägledning endast tillgängligt för folkbokförda i kommunen, likaså tillgång till lärcentrets lokaler. Ett antal respondenter anger att vuxenutbildningen som de bedriver

inom ramen för lärcentra bara är tillgänglig för folkbokförda men lyfter fram att utbildning som genomförs av andra utbildningsanordnare, exempelvis högskole- och yrkeshögskoleutbildningar, är tillgängliga för alla oavsett folkbokföringsort.

Norrtälje är exempel på en kommun som tar ut en tentamensavgift för studerande som inte är folkbokförda eller jobbar i kommunen. Eftersom lärcentra finansieras via kommunalskatten är det enligt intendenten viktigt att verksamheten finns till för just dem som bor och jobbar i Norrtälje. Han lyfter också fram att studerande som läser på distans i kommuner som saknar lärcentra brukar söka sig till lärcentra i närliggande kommuner för att slippa åka till campusorten för att tentera. Liknande resonemang för Nitus ordförande. Hon menar att möjligheten att tentera i hemkommunen inte bara är betydelsefullt i glesbygden eller kommuner som ligger långt från närmaste lärosäte, eftersom det i såväl storstäder som campusorter finns studenter som läser på distans mot lärosäten i andra delar av landet.

Majoriteten av lärcentra arbetar aktivt för att fler ska slutföra sin utbildning

79 procent av respondenterna i kommuner med lärcentra anger att lärcentra arbetar aktivt för att fler ska slutföra sin utbildning. I fritextsvar har respondenterna fått beskriva hur detta arbete går till. Svaren sammanfattas nedan.

Stöd till studerande

Majoriteten av respondenterna anger att kommunen inom ramen för lärcentra erbjuder olika typer av stöd till de studerande. Följande är exempel på stöd som många respondenter anger att lärcentra erbjuder.

- Studie- och yrkesvägledning. Många lärcentra har studie- och yrkesvägledare som hjälper studerande inför och under studierna.
- Hjälpa att individanpassa utbildningen. Exempelvis hjälp att byta inriktning eller ändra studietakt. En del lärcentra tillhandahåller också digitala lärplattformar så att studerande kan följa undervisningen även om de inte kan komma till lärcentret.
- Stöd av pedagogisk karaktär. Exempelvis studiesmedjor eller annan avsatt tid där studerande kan få handledning och stöd i sina studier. Möjlighet att träffa en specialpedagog eller studiecoach förekommer också.

I Hässleholm lyfter personalen fram att respektive utbildningsanordnare har det huvudsakliga ansvaret för att erbjuda stöd, men att stöd från lärcentra samtidigt kan vara viktigt för studerande som sällan träffar lärare eller annan personal hos utbildningsanordnaren. Personalen understryker vikten av att utbildningsanordnarna känner till och informerar studerande om att lärcentra finns, och vilket stöd lärcentra erbjuder. Lärcentret i Hässleholm försöker tillgodose de studerandes behov i den utsträckning det är möjligt, och hjälper studerande komma i kontakt med utbildningsanordnaren om det behövs.

Information till studerande

Några lärcentra som svarat på enkäten erbjuder information till alla studerande om vilken service lärcentra erbjuder och vilka förväntningar som finns på de studerande. Det förekommer också att lärcentra i samverkan med utbildningsanordnaren erbjuder introduktionskurser till nya studerande.

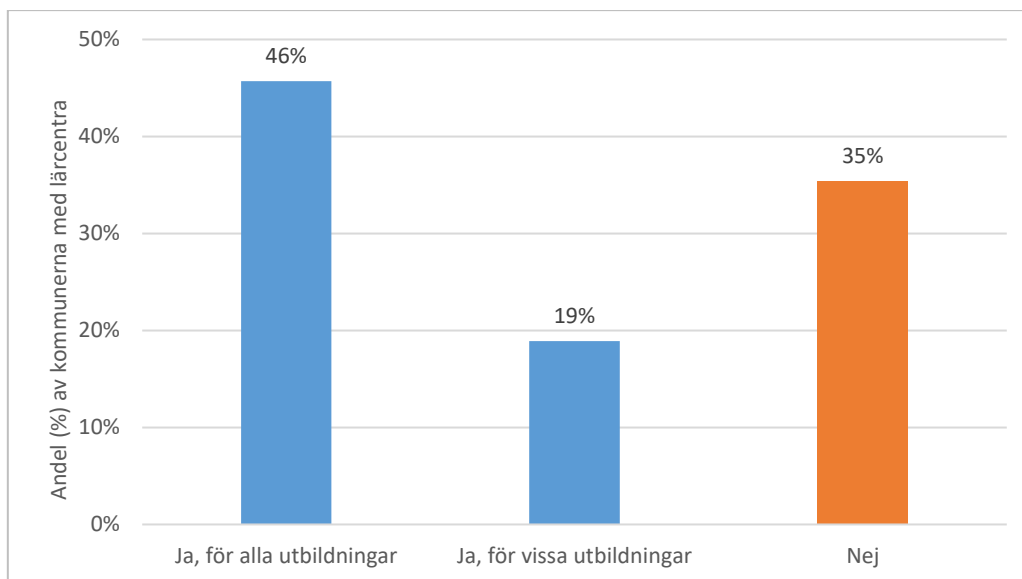
Kontakt med utbildningsanordnare

Ett antal lärcentra håller kontakt med utbildningsanordnare som har förlagt en utbildning till kommunens lärcentrum, för att informera om studerandes synpunkter på utbildningarna. Det förekommer också att pedagoger från högskolan besöker lärcentret och att representanter från lärcentret sitter med i ledningsgruppen för yrkeshögskoleutbildningar där de kan föra vidare studerandes synpunkter.

Uppföljning av frånvaro och trivsel

Uppföljning är ett annat verktyg som lärcentra använder i arbetet för att fler ska slutföra sin utbildning. Exempel på vad lärcentra följer upp är frånvaro samt hur studerande trivs på lärcentra och vad de saknar. Det är också vanligt att följa upp orsaker till studieavbrott. Det framkommer i fritextsvaren, men också i svaren på en särskild fråga om uppföljning av studieavbrott. Hur respondenterna har svarat på denna fråga redovisas i Diagram 6 nedan.

Diagram 6. Andelen kommuner med lärcentra som följer upp orsaker till studieavbrott

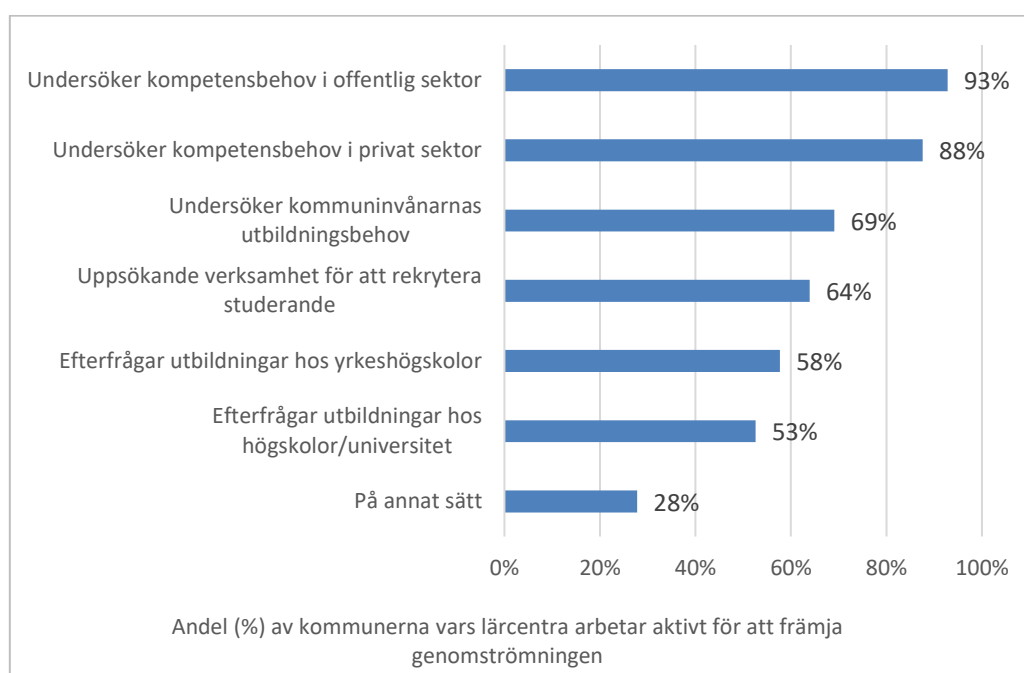
Respondenterna som angett att lärcentra bara undersöker avbrott från vissa utbildningar anger i huvudsak att det gäller utbildningar som lärcentra själva anordnar. Som tidigare nämnts kan det vara svårt för lärcentra att följa genomströmningen för studerande som läser en utbildning som bedrivs av andra utbildningsanordnare eftersom lärcentra inte alltid får information om studieavbrott från exempelvis högskolor, universitet och yrkeshögskolor.

Skolverket har bland kommunerna som följer upp orsaker till studieavbrott frågat vilken den vanligaste orsaken till avbrott är. Jobb, privata skäl och tidsbrist är de vanligaste orsakerna enligt respondenterna. Svaren bör dock tolkas med försiktighet eftersom Skolverket inte känner till hur kommunerna genomfört sina respektive undersökningar.

Tre fjärdedelar av lärcentra arbetar aktivt för att främja matchning

77 procent av kommunerna med lärcentra arbetar aktivt för att främja matchningen på arbetsmarknaden. Det framkommer av enkätsvaren. Respondenterna har fått ange hur detta arbete går till. Svaren redovisas i Diagram 7.

Diagram 7. Hur lärcentra arbetar för att främja matchning

Undersöker kompetensbehov i arbetslivet

Omkring 90 procent av respondenterna i kommuner med lärcentra anger att de undersöker kompetensbehov i både privat och offentlig sektor. Dessa undersökningar kan genomföras på olika sätt och ske olika strukturerat, vilket kan illustreras av följande exempel från de fyra lärcentra som Skolverket har varit i kontakt med.

Lärcentret i Gällivare har, i samverkan med övriga lärcentra inom kommunalförbundet, identifierat fyra branscher som är i behov av kompetens i regionen: vård och omsorg, skola, teknik och besöksnäring. För de tre förstnämnda branscherna har lärcentret bildat utvecklingsgrupper. I utvecklingsgruppen för teknik finns arbetsgivare från regionen med, exempelvis LKAB, Boliden och Vattenfall, samt Luleå tekniska universitet. I utvecklingsgruppen för vård och omsorg finns socialförvaltningarna i de fyra kommunerna med, liksom region Norrbotten och gymnasieskolorna inom kommunalförbundet. Vid särskilda frågor bildas arbetsgrupper där andra aktörer ingår, exempelvis högskolor och universitet. Inom besöksnäringen

finns redan ett samverkansprojekt inom Swedish Lapland. För att inte ta upp tid från småföretagare har lärcentret valt att delta i detta samverkansprojekt istället för att starta en egen utvecklingsgrupp.

Med hjälp av utvecklingsgrupperna bedriver lärcentret ett systematiskt arbete med behovsinventering i syfte att främja matchningen. Arbetet går ut på att identifiera kompetensbehov i arbetslivet och behov av utbildning hos kommuninvånarna. Förutom att lyssna in utvecklingsgrupperna tar lärcentret också del av prognoser och analyser från Arbetsförmedlingen och den regionala kompetensplattformen. Lärcentret väger också in enskilda individers önskemål om utbildning, och synpunkter från var och en av kommunerna som ingår i Lapplands kommunalförbund.

I vissa fall leder behovsinventeringen till att lärcentret startar upp eller arbetar för att en utbildning som efterfrågas på arbetsmarknaden ska bli möjlig att studera på distans. Men först stämmer lärcentret av om Arbetsförmedlingen redan planerar att erbjuda en utbildning som svarar mot det identifierade behovet.

Utvecklingsledaren i Gällivare menar att arbetsgivare, särskilt småföretagare, har begränsat med tid att delta i utvecklingsgrupper och liknande nätverk. Därför strävar lärcentret efter att arbetsgivare ska ha en och samma ingång till utbildningsväsendet, oavsett vilken typ av utbildning som kan möta deras kompetensbehov. Av samma anledning ska utvecklingsgrupperna som lärcentret skapat också fungera som yrkesråd inom ramen för regionalt yrkesvux.¹⁸

I Norrtälje ligger ansvaret för att undersöka arbetsgivares kompetensbehov inte på lärcentret utan högre upp i organisationen. Rektorn för komvux, som också är chef för personalen på lärcentret, deltar i ett arbetsmarknadsråd där representanter från näringslivet ingår. Chefer inom kommunen samarbetar också med representanter för näringslivet, Arbetsförmedlingen, kommunledningen och politiker för att fånga upp vilka behov som finns inom kommunen. Lärcentret i Norrtälje har valt att inte marknadsföra sig direkt mot privat sektor. Enligt lärcentret efterfrågar dessa arbetsgivare främst arbetskraft med yrkesinriktad gymnasial utbildning eller yrkeshögskoleutbildning, medan lärcentret huvudsakligen arbetar med utbildning på högskolenivå.

I Hässleholm är det kommunens tillväxtavdelning vid kommunledningskontoret som främst arbetar för att möta arbetsgivare och deras behov. Tillväxtavdelningen har dialogmöten tillsammans med företag i regionen två gånger per år. Där använder sig kommunen bland annat av Arbetsförmedlingens prognoser och informerar om framtida kompetensbehov. Lärcentret tillhör Arbetsmarknads- och kompetensutvecklingsförvaltningen och har genom cheferna inom förvaltningen ett samarbete med näringslivet. I kommunen finns också upparbetade, men mindre formella,

¹⁸ Kommunala huvudmän i samverkan kan söka statsbidrag för yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning (yrkesvux). Det finns tre statsbidrag som regleras i förordning (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

samarbeten med arbetsgivare. Lärcentret har exempelvis kontakt med Sveriges byggingusti, och genom komvux på gymnasial nivå har kommunen kontakt med arbetsgivare inom it-branschen för att fånga upp deras behov.

I Arboga, där verksamhetens tonvikt ligger på komvux, är arbetet med matchning framför allt inriktat mot utbildning i svenska för akademiker. Där har lärcentret ett nära samarbete med arbetsgivare för att ordna praktikplatser till studerande. I Arboga har lärcentret genom yrkesvux startat yrkesråd tillsammans med näringslivet som liknar de råd som finns inom yrkeshögskolan, för att ta reda på arbetslivets kompetensbehov. I yrkesrådets ledningsgrupp sitter kommunens näringslivschef med och representerar näringslivet. Vid Arboga lärcentrum finns också teknikcollege. Det finns ett nätverk med företag knutet till teknikcollege och i det nätverket deltar lärcentret.

Undersöker kommuninvånarnas utbildningsbehov

Enkätsvaren visar att över 60 procent av lärcentra som arbetar med matchning undersöker kommuninvånarnas utbildningsbehov. Exempel på det har Skolverket sett i Gällivare. Där registrerar studie- och yrkesvägledarna önskemål och utbildning hos personerna som de har kontakt med. Dessa uppgifter ingår sedan som en del i lärcentrets arbete med behovsinventering. Därtill arbetar studie- och yrkesvägledarna med uppsökande verksamhet, deltar på utbildningsmässor och håller kontakt med tjänstemännen som arbetar med kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar.

Uppsökande verksamhet

Över 60 procent av de lärcentra som arbetar för att främja matchningen bedriver uppsökande verksamhet för att rekrytera studerande. Uppsökande verksamhet förekommer också, i någon utsträckning, på alla fyra lärcentra som Skolverket har varit i kontakt med. Marknadsföringen sker exempelvis via sociala medier eller utbildningsmässor riktade mot elever i gymnasieskolan eller på komvux.

I Norrtälje har lärcentret i samarbete med fem andra Nitus-lärcentra gjort en katalog om verksamheten och utbildningarna som de sprider runt om i kommunen, exempelvis på bibliotek. I Hässleholm och Arboga används lärcentrenas lokaler också av andra organisationer vilket, enligt personalen, bidrar till att öka kännedomen om lärcentra hos potentiella studerande. I Gällivare presenterar lärcentret regelbundet en lista på utbildningsalternativ på sin hemsida, som en service för kommuninvånarna. Lärcentret utgår från behovsinventeringen när de sammanställer listan. Utbildningarna de presenterar är därmed efterfrågade på den regionala arbetsmarknaden enligt lärcentrets bedömning.

Trots att dessa insatser är verksamhetsrepresentanterna i de fyra kommunerna eniga om att lärcentra skulle kunna bli mer känt bland kommuninvånarna. Samma bild ger några av de nuvarande och före detta studerande som Skolverket har varit i kontakt med. Dessa studerande letade själva reda på information om lärcentra, men skulle gärna ha fått information om möjligheten att studera via ett lärcentrum under gymnasietiden. Skolverket har också träffat studerande som upplever att de har fått tillräckligt med information om lärcentra, exempelvis genom studie- och yrkesvägledare, via bekanta eller genom reklam i brevlådan och i tidningen.

Efterfrågar utbildningar på yrkeshögskolor och högskolor

Ungefär hälften av de lärcentra som arbetar för att främja matchning gör det genom att efterfråga utbildningar hos högskolor, universitet och yrkeshögskolor. Det visar enkätsvaren. Så är också fallet i de fyra kommuner som Skolverket har varit i kontakt med. Där har lärcentra efterfrågat utbildningar som det, enligt deras bedömning, finns ett behov av på den lokala eller regionala arbetsmarknaden.

En del lärcentra efterfrågar främst utlokaliserade utbildningar, medan andra främst efterfrågar distansutbildningar. I Gällivare arbetar lärcentret främst för att utbildningar ska bli möjliga att läsa på distans. På mindre orter kan det vara svårt att rekrytera det minsta antalet studerande som krävs för att lärosäten ska vara beredda att utlokalisera en utbildning. Personalen anser därför att distansutbildning oftast är en mer långsiktig lösning för att tillgängliggöra eftergymnasial utbildning i kommunerna som ingår i Lapplands lärcentra.

Det förekommer också att lärosäten kontakter lärcentra och undersöker möjligheterna att förlägga utbildningar där. Exempel på det har Skolverket sett i både Norrtälje och Arboga.

Samarbete med andra aktörer

De lärcentra som Skolverket har varit i kontakt med samarbetar med andra aktörer i sitt arbete för att främja matchningen. En del samarbeten framgår i ovanstående avsnitt och nedan följer ytterligare exempel.

Lärcentret i Arboga har tillsammans med Arbetsförmedlingen kartlagt utbildningsbakgrunden hos nyanlända. Kartläggningen visade på ett behov av utbildning i svenska för akademiker, vilket resulterade i att lärcentret startade en sådan utbildning. Lärcentret har nu påbörjat ett nytt samarbete med Arbetsförmedlingen. Samarbetet går ut på att regelbundet gå igenom förutsättningarna att etablera sig på arbetsmarknaden för elever som antingen läser komvux på gymnasial nivå eller svenska för akademiker.

Vid lärcentret i Gällivare har ledningsgruppen och kommunrepresentanter startat ett samarbete med Arbetsförmedlingen på regional nivå. Samarbete mellan lärcentret och Arbetsförmedlingens lokala kontor sker också i var och en av kommunerna som ingår i Lapplands kommunalförbund. Arbetsförmedlingen deltar exempelvis i arbetet med ansökningar om statsbidrag för regionalt yrkesvux genom att undersöka vilka behov som finns på de lokala och den regionala arbetsmarknaden.

Upplevelser av lärcentras betydelse för...

Detta avsnitt redovisar vilken betydelse nuvarande och före detta studerande, som Skolverket har intervjuat, upplever att lärcentra har eller har haft.

...beslutet att börja studera

Möjlighet att studera och tentera på distans har, för flera av de studerande Skolverket har intervjuat, haft betydelse för beslutet att börja studera. En del av dem menar att dessa möjligheter var helt avgörande för deras beslut. Norrtäljes studerandenkät visar på liknande resultat. Mellan 32 och 77 procent av de som svarat anger

att de inte hade börjat studera om utbildningen i sin helhet varit förlagd till en högskole- eller yrkeshögskoleort.

...möjligheten att bo kvar i hemkommunen

Skolverket har träffat ett antal studenter som går campusförlagda högskoleutbildningar. De åker till campusorten för att delta i obligatoriska moment, men i övrigt brukar de studera på lärcentret i hemkommunen. Studenterna anger att de hade börjat studera även om lärcentra inte fanns, men att de troligtvis hade flyttat till campusorten eftersom de hade saknat ett ställe där de kan studera ostört.

...kännedom om eftergymnasiala utbildningar

Skolverket har intervjuat studerande som har fått kännedom om eftergymnasiala utbildningar genom studie- och yrkesvägledare på lärcentra. En studerande fick kännedom om en utlokaliserad högskoleutbildning som hon valde att påbörja. En annan fick kännedom om en högskoleutbildning som bedrivs på distans, och som hon planerar att ansöka till när hon är klar med studierna på gymnasial nivå. Eleven menar dock att hon hade försökt hitta distansutbildningar på egen hand om hon inte hade fått hjälp från lärcentra.

...studieresultat och arbetsprestationer

Flera studerande på eftergymnasial nivå upplever att lärcentra har haft en positiv inverkan på deras studieresultat. Enligt de studerande ökar deras förståelse för respektive ämne när de kan diskutera med och få hjälp från andra studerande, något som kommunens lärcentra möjliggör. Det finns också studerande som upplever att deras studiedisciplin är bättre på lärcentret jämfört med hemma, eftersom de kan studera ostört där. Personal på lärcentra som Skolverket har varit i kontakt med menar också att stödet som lärcentra erbjuder kan ha positiva effekter på de studerandes resultat.

Skolverket har träffat en studerande som arbetar vid sidan av sina högskolestudier. Hon upplever att hennes arbetsprestationer påverkas positivt av möjligheten att tentera på ett lärcentrum, eftersom hon slipper ta ledigt för att åka till campusorten. Hon upplever däremot inte att lärcentret påverkar hennes studieresultat.

Av eleverna inom vuxenutbildningen som Skolverket har intervjuat är det inte heller någon som upplever att deras studieresultat har påverkats av att utbildningen bedrivs inom ramen för ett lärcentrum.

...kontakt med arbetsmarknaden

Några före detta studerande upplever att lärcentra har bidragit till att de har fått kontakt med arbetsgivare i kommunen. En före detta högskolestudent, som gick en utlokaliserad utbildning, upplevde att lärcentret försökte ordna så att studenternas praktik skulle vara förlagd hos arbetsgivare i kommunen. En före detta yrkeshögskolestudent fick också kontakt med sin praktikplats genom lärcentret som i detta fall även var utbildningsanordnare. Den studerande kan inte avgöra om han hade fått samma hjälp om utbildningen varit utlokaliserad till lärcentret, men anordnats av en annan aktör.

Utvecklingsbehov enligt verksamhetsrepresentanter och studerande

I enkäten fick respondenterna ange vad de anser behövs för att lärcentrena ska påbörja eller vidareutveckla arbetet med genomströmning och matchning. Samma möjlighet fick personalen på lärcentra som Skolverket har varit i kontakt med. Skolverket har också frågat studerande om de saknar eller saknade något under tiden de studerade på lärcentra.

Utökade resurser

Majoriteten av de kommuner med lärcentra som svarade på enkäten anser att lärcentra behöver mer resurser för att vidareutveckla arbetet med genomströmning och matchning. Det gäller både respondenter från kommuner vars lärcentra arbetar aktivt med genomströmning och matchning, och respondenter från kommuner vars lärcentra inte bedriver ett sådant arbete.

Personalen på lärcentret i Norrtälje framhåller att kommuner inte är skyldiga att bedriva lärcentra eller möjliggöra eftergymnasiala studier på distans. En förutsättning för att lärcentra ska få resurser är därför att verksamheten prioriteras av politikerna på lokal nivå. Samma resonemang förs av personalen på lärcentret i Gällivare. Personalen menar att politikerna i kommunalförbundet har prioriterat lärcentret och som tack vare detta har haft möjlighet att utveckla verksamheten.

Personal

Många enkätrespondenter anser att det behövs mer personal på lärcentra. Yrkeskategorier som respondenterna saknar är studie- och yrkesvägledare, för att stödja studerande i deras val av utbildning, samt specialpedagoger, handledare och elevcoacher, så att lärcentra kan bidra med stöd och individanpassning. Några respondenter efterfrågar fler lärare så att mer tid kan avsättas till enskilda elever. Fler personer på ledande positioner som kan arbeta med organisatoriska frågor efterfrågas också.

Även när det kommer till matchning efterfrågar majoriteten av respondenterna mer personal. Också här anger många att de behöver fler studie- och yrkesvägledare. Personal på lärcentret i Arboga menar att studie- och yrkesvägledare både behövs för att hjälpa studerande att hitta en praktikplats, och för att undersöka behovet av praktikanter hos arbetsgivare. Flera respondenter uttrycker också behov av annan personal som kan arbeta för att stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad; exempelvis genom undersöka kompetensbehovet på arbetsmarknaden, rigga utbildningar som möter dessa behov och arbeta med uppsökande verksamhet. Några respondenter förklarar att de inte arbetar med matchning eftersom lärcentret inte har något uttalat uppdrag att arbeta med sådana frågor.

Lokaler, bibliotek och it-utrustning

Flera respondenter anger att lärcentra behöver ökade ekonomiska resurser för att kunna erbjuda ändamålsenliga lokaler, exempelvis fler studieplatser och möjlighet att samlokalisera lärcentret med bibliotek och med näringsverksamhet för att i ett

tidigt skede matcha studerande med potentiella arbetsgivare. Ett antal respondenter anger därtill att lärcentra behöver mer it-utrustning.

Ett antal studerande som har svarat på enkäten från lärcentret i Norrtälje efterfrågar också möjligheten att låna och byta studentlitteratur. Ett annat lärcentrum som Skolverket har besökt befinner sig i provisoriska lokaler. Där ger flera studerande uttryck för att lokalerna kunde vara mer trivsamma. De studerande saknar exempelvis en cafeteria eller ett bibliotek med kurslitteratur.

I Hässleholm saknar personalen en statlig myndighet som kanaliserar intressen och behov från lärcentra till politiker på nationell nivå, eftersom de upplever att eftergymnasial utbildning på distans tenderar att falla mellan stolarna bland politiker. Flera av kommunerna som svarat på Skolverkets enkät är positiva till att lärcentra, genom Skolverkets regeringsuppdrag, uppmärksammas av den nationella politiska nivån. Det uttryckte kommunerna när de i enkäten fick möjlighet att ge synpunkter på frågorna eller enkäten i sin helhet.

Mer stöd till studerande som läser på distans

Flera nuvarande och före detta distansstuderande som Skolverket har intervjuat efterfrågar mer stöd från utbildningsanordnarna. En komvuxelev anger att lärarna på vissa distanskurser bara kommunicerar via e-post, och varken besöker lärcentret eller finns tillgängliga på telefon. Eleven tycker det är svårt att tillgodogöra sig utbildningen utan att kommunicera muntligt, inte minst eftersom svenska inte är hennes modersmål. På grund av detta valde eleven att avsluta en av kurserna hon påbörjat.

Två före detta högskolestudenter saknade också fysisk närvaro och personlig kontakt med utbildningsanordnaren. En av studenterna betonar att lärcentret gav bra service, men att det var svårt för dem att svara på frågor som hade med själva utbildningen att göra. En annan studerande, som läser en yrkeshögskoleutbildning, upplever att lärarna inte alltid ger tillräcklig återkoppling och en studerande som svarat på Norrtäljes enkät efterfrågar läxhjälp eller annat stöd.

Det förekommer även problem med datorer, videokonferens och annan teknik enligt flera av de studerande som Skolverket har intervjuat. En bidragande orsak kan enligt de studerande vara att lärarna hos respektive utbildningsanordnare inte behärskar tekniken fullt ut. Liknande upplevelser kommer till uttryck i svaren på Norrtäljes studerandeenkät.

Personalen vid lärcentret i Gällivare tror att det finns många utbildningsanordnare som behöver mer kunskap om hur man utformar distansutbildningar, och om vilka behov studerande som läser på distans har. Personalen menar att lärcentra kan bidra till att bredda rekryteringen till eftergymnasial utbildning, men att det också ställer krav på stöd så att alla studerande får goda möjligheter att klara sin utbildning.

Skolverket har samtidigt träffat studerande som är nöjda med distansutbildningen. En före detta högskolestudent upplever exempelvis att lärosätet hade bra kontakt med distansstudenterna. Lärarna var måna om att studenterna skulle förstå och för-

klarade hur studenterna skulle gå tillväga för att hitta relevant material på studentwebben. Liknande upplevelser uttrycker en annan före detta högskolestudent som anger att personalen från lärosätet besökte lärcentret för att träffa studerande och förse dem med material.

Tidigare studier har också visat på brister i distansutbildning

Tidigare studier har också visat på bristande pedagogiskt och tekniskt stöd inom distansutbildningar på både lärosäten, yrkeshögskolor och inom komvux.

I en granskning av distansutbildning inom komvux från 2015 riktar Skolinspektionen skarp kritik mot hur kommunerna bedriver denna utbildning.¹⁹ Myndigheten gör bland annat följande bedömningar:

- Eleverna som studerar på distans får inte tillräcklig tillgång till stöd och handledning.
- Kommunernas syn på distansutbildning behöver förändras. I de granskade kommunerna återkommer uppfattningen att distansutbildning bara passar vissa elever. Men kommunernas skyldighet att erbjuda utbildning utifrån individens förutsättningar och behov är densamma, oavsett om utbildningen är skolförlagd eller bedrivs på distans.
- Huvudmännen måste ställa betydligt högre krav när de sluter avtal om utbildning på entreprenad. Detta för att säkerställa att eleverna får en utbildning anpassad efter deras behov och distansutbildningens specifika förutsättningar.
- Lärares ledning av undervisningen måste stärkas för att motverka en för hög grad av självstudier. Lärare behöver också hålla sig à jour med teknikutvecklingen och anpassa sin undervisning efter denna utveckling. Det förutsätter att lärarna får den kompetensutveckling som de behöver.

I en kartläggning från 2011 konstaterade Högskoleverket att det finns en mycket stor variation i lärosätenas strategiska arbete med distansutbildning.²⁰ Över hälften av lärosätena saknade exempelvis lärosätessammansatta strategier för distansutbildning. Myndigheten lyfte också fram en studie från Centrum för utvärderingsforskning från 2005 som visade att många distansstudenter saknade stöd från lärare och att utbildningarnas it-stöd inte nådde upp till studenternas förväntningar. Studien visade också att studenter efterfrågade mer interaktion med och stöd från andra som studerar.²¹ Studenterna efterfrågade därför ett organiserat kamratstöd. I december 2017 ska UKÄ redovisa en ny kartläggning av distansverksamheten vid högskolor och universitet.²²

¹⁹ Skolinspektionen (2015) *Distansutbildning vid kommunal vuxenutbildning*.

²⁰ Högskoleverket (2011) *Kartläggning av distansverksamhet vid universitet och högskolor*.

²¹ Almqvist, L. och Westerberg, P. (2005) *Studenters upplevelser av distansutbildning inom Nätuniversitetet – en fördjupad studie med fokusgrupper på Internet*. Umeå Centre for Evaluation Research.

²² *Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Universitetskanslersämbetet*. U2016/05494/BS (delvis) U2016/05631/UH

Myndigheten för yrkeshögskolan presenterade år 2016 en översyn av distansutbildningar inom yrkeshögskolan.²³ Översynen visar bland annat att det fanns stora skillnader i hur yrkeshögskoleutbildningar bedrivs på distans i förhållande till faktorer som enligt myndigheten har betydelse för distansutbildningars kvalitet. Dessa faktorer är: graden av återkoppling mellan utbildare och studerande, social kontext och kamratrespons, utbildarnas distanspedagogiska kompetens samt en god struktur i genomförandet.

Bättre kontakt mellan lärcentra och utbildningsanordnare

Flera respondenter anger i enkäten att kontakten mellan lärcentra och utbildningsanordnare, inte minst högskolor och universitet, behöver förbättras för att fler ska slutföra sin utbildning. Respondenterna önskar att personal från lärosätena i högre grad skulle besöka lärcentra och att studerande vid lärcentra borde ha en personlig kontakt på lärosätet. Några kommuner tar emot många synpunkter på högskoleutbildningar från studerade, men saknar en kontakt att förmedla synpunkterna till. Intendenten i Norrtälje menar att genomströmningen skulle kunna förbättras om lärosätena informerade lärcentra när studerande avbryter sin utbildning.

Incitament för utbildningsanordnare att tillgängliggöra efterfrågade utbildningar

En stor andel av respondenterna menar att matchningen skulle förbättras om fler utbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden gick att studera via lärcentra. Enligt respondenterna kan det vara svårt att påverka utbildningsanordnare, inte minst lärosäten, i denna riktning eftersom de inte har något uppdrag att utlokalisera utbildningar eller göra utbildningar möjliga att läsa på distans.

Intendenten i Norrtälje och personalen i Gällivare menar att det kan vara lättare för flera lärcentra att tillsammans påverka utbildningsanordnare, än för ett lärcentrum att göra det själv. I Gällivare tror personalen att svårigheterna att påverka lärosätena kan bero på att de saknar incitament att göra utbildningarna mer tillgängliga, åtminstone så länge de kan fylla studieplatserna på campus.

Några respondenter upplever att ansökningar om att starta yrkeshögskoleutbildningar på lärcentra sällan blir beviljade, vilket enligt dem minskar lärcentras möjlighet att främja matchningen.

Skolverket har också intervjuat studerande som önskar att fler utbildningar gick att studera via lärcentra och liknande uppfattningar kommer till uttryck i svaren på Norrtäljes studerandeenkät.

Bättre samarbete med Arbetsförmedlingen och arbetsgivare

Ett stort antal respondenter svarar i enkäten att lärcentra behöver fördjupa samarbetet med Arbetsförmedlingen för att matcha utbildningar mot efterfrågan på arbetsmarknaden. Flera respondenter anger också att matchningen skulle kunna förbättras av ett utökat samarbete med arbetsgivare i kommunen.

²³ Myndigheten för yrkeshögskolan (2016) *Översyn av distansutbildningar inom yrkeshögskolan*.

Bättre uppföljning av studieresultat

För att vidareutveckla arbetet med genomströmning anger flera respondenter att lärcentra behöver börja med, eller bli bättre på, att följa upp studieresultat, studieavbrott och studerandes upplevelser av lärcentra. Det skulle öka förståelsen för vilka insatser lärcentra kan göra för att fler ska slutföra sin utbildning. Många respondenter menar dock att lärcentra behöver mer resurser om detta ska ske.

4. Slutsatser och förslag

I det här kapitlet drar Skolverket slutsatser och lämnar förslag på hur lärcentra kan vidareutvecklas med syfte att öka genomströmning i utbildning och förbättra matchningen på arbetsmarknaden.

Lärcentra kan främja genomströmning och matchning

Skolverkets bedömer att kommuner genom lärcentra och liknande verksamheter kan främja genomströmning i utbildning och matchning på arbetsmarknaden.

Genomströmningen kan kommunerna främja genom att erbjuda resurser och service som underlättar för studerande att fullfölja sina utbildningar, exempelvis pedagogiskt stöd, studieplatser och tentamensservice. Matchningen kan kommunerna främja bland annat genom att arbeta för att utbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden ska utlokaliseras till lärcentra eller bli möjliga att läsa på distans.

Att utbildningar går att läsa via lärcentra kan vara särskilt betydelsefullt för matchningen på orter där det varken finns lärosäten eller yrkeshögskolor. Men även i kommuner med lärosäten och yrkeshögskolor kan det finnas studerande som läser på distans. Möjligheten att studera och tentera i hemkommunen kan därför, även i dessa kommuner, bidra till att fler skaffar sig en utbildning som efterfrågas på arbetsmarknaden.

Lärcentra påverkas av samarbetet med andra aktörer

I Skolverkets uppdrag ingår enbart att ge förslag som gäller lärcentra. Skolverket kan dock konstatera att lärcentras möjligheter att främja genomströmning och matchning påverkas av samarbetet med andra aktörer. Huruvida lärcentra får information om de studerande och deras behov kan påverka deras möjligheter att främja genomströmningen. Och huruvida lärcentra samarbetar med lärosäten och yrkeshögskolor kring frågor som rör kompetensförsörjning kan påverka deras möjlighet att främja matchningen på arbetsmarknaden.

Kommuner bör få långsiktiga incitament att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande

Det finns inga bestämmelser om att kommuner ska erbjuda resurser och service till studerande på utbildningar som inte bedrivs av kommunerna själva, utan av andra utbildningsanordnare. Skolverket anser inte heller att kommuner bör ha någon sådan skyldighet, eftersom det skulle kunna skapa oklara ansvarsförhållanden mellan kommunerna och respektive utbildningsanordnare.

Avsaknaden av bestämmelser gör samtidigt att det inte finns några garantier för att alla kommuner ska avsätta resurser till lärcentra och liknande verksamheter. Skolverkets undersökning pekar på att lärcentra saknas i omkring 45 procent av kommunerna, och många verksamhetsrepresentanter ser behov av mer resurser om lärcentra ska kunna påbörja eller vidareutveckla arbetet med att främja genomströmning och matchning.

Skolverket anser därför att kommuner bör få ekonomiska incitament att starta och vidareutveckla verksamheter som erbjuder en infrastruktur för vuxnas lärande. Vi kan också konstatera att regeringen har aviserat en sådan satsning inför budgetåret 2018.²⁴ Skolverket vill betona vikten av att satsningen finns kvar över tid, så att kommunerna kan bygga upp en långsiktig verksamhet.

²⁴ *Lärcentra för livslångt lärande i hela landet*. 2017. Regeringen. <http://www.regeringen.se/artiklar/2017/09/larcentra-for-livslangt-larande-i-hela-landet/>. Hämtat 2017-09-13.

Referenser

- Förordning (2001:681) om statligt stöd för utveckling av vuxnas lärande
- Grepperud, G och Thomsen, T. (2001) *Vilkår för et regionalt utdanningsløft*
- Glesbygdsverket (2002) *Kartläggning av lärcentra i Sverige 2001*
- Kvalitetsarbete. 2017. Nitus. <http://www.nitus.se/kvalitetsarbete/>. Hämtat 2017-09-13
- Lindgren, L. (2012) *Terminologihandbok för utvärdering*
- Lärcentra för livslångt lärande i hela landet. 2017. Regeringen. <http://www.regeringen.se/artiklar/2017/09/larcentra-for-livslangt-larande-i-hela-landet/>. Hämtat 2017-09-13
- Myndigheten för skolutveckling (2004) *Att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande – lokalt utvecklingsarbete med statligt stöd*
- Nationellt centrum för flexibelt lärande (2004) *Utsikter och insikter. En antologi om flexibelt lärande i vuxenutbildningen*
- Prop.1995/96:222 *Vissa åtgärder för att halvera arbetslösheten till år 2000, ändrade anslag för budgetåret 1995/96, finansiering m.m.*
- Rossi, P., Lipsey, M och Freeman, H. (2004) *Evaluation. A Systematic Approach*
- Skolinspektionen (2015) *Distansutbildning vid kommunal vuxenutbildning*
- Skolverket (2017) *Skolverkets lägesbedömning 2017*
- SOU 2007:1 *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd*
- SOU 2016:77 *En gymnasientbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och slutföra en gymnasientbildning*
- SOU 2017:35 *Samling för skolan - Nationell strategi för kunskap och likvärdighet*
- Södra Lapplands Forskningsenhet (2006) *Mini-lärcentra i fjällkommun – att studera i den yttersta glesbygden*
- Vedung, E. (2009) *Utvärdering i politik och förvaltning*

Bilaga 1

Enkät

Information till dig som fyller i enkäten

Enkäten innehåller frågor om lärcentra. Det finns ingen bestämd definition av lärcentra, men följande beskrivning visar vilken typ av verksamhet Skolverket syftar på. Liknande beskrivningar har använts i tidigare studier om lärcentra. Ett lärcentrum är en miljö för lärande som i olika utsträckning kan fungera som:

- en mötesplats som tillhandahåller service till studerande,
- en mäklare som arbetar för att matcha utbud av och efterfrågan på utbildning,
- en motor som arbetar strategiskt med kompetensförsörjning samt lokal och regional utveckling.

Bedriver er kommun ett eller flera lärcentra? Om ni bedriver ett lärcentra med filialer eller liknande ange Ja, flera. I dessa fall ska huvudlärcentrat räknas som ett lärcentrum och varje filial som ytterligare ett lärcentrum.

- Ja, ett
- Ja, flera. Ange antal.
- Nej

Vilken målgrupp har kommunens lärcentra? Det går att markera flera alternativ.

- Högskolestudenter
- Yrkeshögskolestudenter
- Elever inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå
- Elever inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå
- Elever inom kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)
- Elever inom särskild utbildning för vuxna
- Den som går en arbetsmarknadsutbildning
- Arbetsgivare som vill fortbilda sin personal
- Annan målgrupp. Ange vilken eller vilka.

Har kommunen bedrivit ett lärcentra under de senaste fem åren?

- Ja
- Nej
- Vet inte

Varför slutade kommunen med lärcentraverksamheten?

Här följer frågor om utbildningarna på kommunens lärcentra år 2016

Var kommunens lärcentra utbildningsanordnare för någon av följande utbildningar

år 2016?

	Ja	Nej	Vet inte
Yrkeshögskoleutbildning	☐	☐	☐
Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå	☐	☐	☐
Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå	☐	☐	☐
Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)	☐	☐	☐
Särskild utbildning för vuxna	☐	☐	☐
Arbetsmarknadsutbildning	☐	☐	☐
Annan utbildning. Ange vilken eller vilka.	☐	☐	☐

Hade följande utbildningsanordnare förlagt någon utbildning till kommunens lärcentra år 2016?

	Ja	Nej	Vet inte
Högskola/universitet	☐	☐	☐
Yrkeshögskola	☐	☐	☐
Annan utbildningsanordnare. Ange vilken.	☐	☐	☐

Uppskatta vilken utbildning som hade störst andel studerande år 2016.

- Högskoleutbildning
- Yrkeshögskoleutbildning
- Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå
- Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå
- Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)
- Särskild utbildning för vuxna
- Arbetsmarknadsutbildning
- Annan utbildning. Ange vilken eller vilka.
- Vet inte

Uppskatta hur många (antal) som studerade på respektive utbildning vid kommunens lärcentra år 2016. Om det inte är går att uppskatta, gå vidare till nästa fråga.

Högskoleutbildning
Yrkeshögskoleutbildning
Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå
Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå
Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)
Särskild utbildning för vuxna
Arbetsmarknadsutbildning
Annan utbildning

Här följer frågor om vilka resurser och vilken service kommunens lärcentra erbjuder till målgruppen

Vilka resurser erbjuder kommunens lärcentra till målgruppen? Det går att markera flera alternativ.

- Självstudieplatser
- Grupprum
- Pentry
- Referenslitteratur
- Datorer med internetuppkoppling
- Internet som studerande kan koppla egen utrustning till
- Videokonferens eller annan distansmötesteknik
- Personal som kan ge tekniskt stöd
- Andra resurser. Ange vilka.

Vilken service erbjuder kommunens lärcentra till målgruppen? Det går att markera flera alternativ.

- Tentamensservice på kontorstid
- Tentamensservice utanför kontorstid
- Studie- och yrkesvägledning
- Studieekonomisk rådgivning
- Stöd i studieteknik
- Stöd i studieteknik på andra språk än svenska
- Stöd till arbetsgivare som vill fortbilda personal
- Kontaktperson mot högskola/universitet
- Kontaktperson mot yrkeshögskola
- Kontaktperson mot arbetsgivare om arbetsplatsförlagt lärande, lärande i arbete eller annan praktik
- Vägledning inför eller vid validering
- Annan service. Ange vilken.

Vilken service kan målgruppen få utan att vara i lärcentras lokaler, exempelvis via hemsida, e-post och telefon?

Behöver studerande vara folkbokförda i kommunen för att ta del resurserna och servicen på lärcentra?

- Ja, oavsett vilken resurs eller service det gäller.
- Ja, för vissa resurser eller viss servicen. Ange vilken.
- Nej

Ungefär hur många arbetade vid kommunens lärcentra år 2016, omräknat till helårstjänster? Räkna inte med lärare och annan personal som arbetar med att bedriva undervisning.

- Färre än 1
- 1-2
- 3-4
- 5-6
- 7-8
- 9-10
- Fler än 10
- Vet inte

Ungefär hur många timmar per vecka är lärcentrets lokaler bemannade?

- Mindre än 10
- 10-20
- 21-30
- 31-40
- Mer än 40

Har studerande tillgång till lärcentras lokaler när de inte är bemannade?

- Ja, på veckodagar
- Ja, på helger
- Ja, på både veckodagar och helger
- Nej

Här följer en fråga om samarbetet mellan kommunens lärcentra och andra aktörer

Samarbetar kommunens lärcentra kontinuerligt med följande aktörer?

	Ja	Nej
Arbetsgivare, privat sektor	☐	☐
Arbetsgivare, offentlig sektor	☐	☐
Arbetsförmedlingen	☐	☐
Försäkringskassan	☐	☐
Högskola/universitet	☐	☐
Yrkeshögskola	☐	☐
Regional kompetensplattform	☐	☐
Lärcentra i andra kommuner	☐	☐
Annan kommunal verksamhet.		
Ange vilken eller vilka:	☐	☐
Annan aktör. Ange vilken eller vilka:	☐	☐

Här följer frågor om huruvida kommunens lärcentra arbetar för att främja matchningen på arbetsmarknaden

Arbetar kommunens lärcentra aktivt för att främja matchningen på arbetsmarknaden?

- Ja

Nej

Vad skulle kommunens lärcentra behöva för att börja arbeta aktivt med matchning?

Hur arbetar lärcentra för att främja matchningen på arbetsmarknaden? Det går att markera flera alternativ.

- Undersöker kompetensbehov i privat sektor
- Undersöker kompetensbehov i offentlig sektor
- Undersöker kommuninvånarnas utbildningsbehov
- Efterfrågar utbildningar hos högskolor/universitet
- Efterfrågar utbildningar hos yrkeshögskolor
- Uppsökande verksamhet för att rekrytera studerande
- På annat sätt. Ange hur.

Vad skulle kommunens lärcentra behöva för att vidareutveckla arbetet med matchning?

Här följer frågor om huruvida lärcentra arbetar med frågor som rör studieavbrott

Undersöker kommunens lärcentra orsaker till studieavbrott?

- Ja, för alla utbildningar
- Ja, för vissa utbildningar. Ange vilka.
- Nej

Vad är den vanligaste orsaken till att studerande avbryter sina studier?

- Privata skäl
- Fick jobb
- Tidsbrist p.g.a. jobb och fritid
- Motivationsbrist
- Brister i undervisningen t.ex. pedagogiska brister, för lite stöd eller för mycket självstudier
- Studierna var för svåra
- Valt fel kurs
- Ändrade planer
- Schemakrockar
- För många kurser samtidigt
- Annan orsak. Ange vilken.

Arbetar kommunens lärcentra aktivt för att fler ska slutföra sin utbildning?

- Ja
- Nej

Vad skulle kommunens lärcentra behöva för att börja arbeta aktivt för att fler ska slutföra sin utbildning?

Hur arbetar lärcentra för att fler ska slutföra sin utbildning?

Vad skulle kommunens lärcentra behöva för att vidareutveckla arbetet för att fler ska slutföra sin utbildning?

Enkäten avslutas med en fråga om din befattning. Du får också möjlighet att ge synpunkter och lämna kontaktuppgifter.

Vilken befattning har du som fyllt i enkäten?

- Förvaltningschef
- Förvaltningstjänsteman
- Rektor
- Annan befattning. Ange vilken.

Om du har synpunkter på frågorna eller enkäten i sin helhet, skriv dessa nedan.

Om Skolverket får kontakta dig med följdfrågor, ange kontaktuppgifter nedan.

Bilaga 2

Intervjuguide personal på lärcentra

Bakgrund intervjuperson

Vad är dina arbetsuppgifter på lärcentra?

Bakgrund lärcentra

Hur länge har lärcentra funnits?

Vilka yrkesgrupper arbetar på lärcentra?

Var i kommunens organisation ligger lärcentra? Vilken är kopplingen till den kommunala vuxenutbildningen, om den inte ingår?

Behov

Vilka resurser och vilken service är mest efterfrågade?

Har ni kännedom om vilka av målgrupperna som använder lärcentra mest?

Skulle någon av dessa resurser inte erbjudas av kommunen om det inte fanns ett lärcentrum?

Genomströmning

Har lärcentra kännedom om antalet som studerar på lärcentra eller brukar använda sig av lärcentras resurser och service?

Kartlägger lärcentra hur studerande upplever utbildning via lärcentra?

Känner lärcentra till om studerande hoppar av? Blir lärcentra informerade av utbildningsanordnarna?

Arbetar lärcentra aktivt för att fler ska slutföra sin utbildning? Hur?

Hur skulle arbetet kunna vidareutvecklas? Vad kan kommunen själv göra? Skulle andra aktörer kunna göra något?

Matchning

Arbetar lärcentra aktivt för att främja matchning på arbetsmarknaden? Hur?

Hur skulle arbetet kunna vidareutvecklas? Vad kan kommunen själv göra? Skulle andra aktörer kunna göra något?

Intervjuguide studerande

Bakgrund studerande

Vilken utbildning går du?

Är det lärcentra som ordnar utbildningen eller någon annan utbildningsanordnare?

Hur länge har du studerat på lärcentra?

Hur kommer det sig att du började studera på ett lärcentrum? Hur hörde du talas om lärcentret?

Behov

Hur ofta kommer du till lärcentret?

Vad gör du på lärcentret?

Vilka resurser och vilken service använder du mest?

Är det något du saknar på lärcentra?

Upplevd betydelse av lärcentra

Varför började du studera? Hade lärcentra någon betydelse för ditt beslut?

Tror du att dina studieresultat har påverkas av att du studerar via lärcentra?

Har du någon gång funderat på att hoppa av? Om ja: hade lärcentret betydelse för ditt beslut att fortsätta?

Har du genom lärcentra fått kännedom om, eller kontakt med, möjliga framtida arbetsgivare?

Har du genom lärcentra fått kännedom om vilka yrkesgrupper som efterfrågas på arbetsmarknaden i kommunen eller regionen?

Har du genom lärcentra fått kännedom om utbildningar som du kan läsa när du är klar med dina nuvarande studier?

Om det finns flera utbildningstyper under samma tak: Har det haft någon betydelse för dig? Har du pratat eller haft kontakt med studerande som går en annan utbildning?

Upplevelse av utbildning på distans

Hur tycker du att det fungerar att studera på distans?

Finns det något som fungerar särskilt bra?

Finns det något som behöver förbättras?

Bilaga 3

Lärcentras förekomst i landet

Kommuner som enligt enkätsvar bedriver ett lärcentrum

Arjeplog	Alingsås	Alvesta
Bengtstors	Arvidsjaur	Arvika
Boden	Berg	Bjuv
Burlöv	Bollnäs	Bromölla
Emmaboda	Båstad	Dorotea
Falkenberg	Enköping	Eslöv
Filipstad	Falköping	Falun
Gislaved	Forshaga	Färgelanda
Gällivare	Gnosjö	Grästorp
Helsingborg	Gävle	Haninge
Hylte	Hudiksvall	Hultsfred
Hässleholm	Härjedalen	Härnösand
Karlshamn	Hörby	Järfälla
Kinda	Karlskoga	Katrineholm
Kristianstad	Kiruna	Kramfors
Kävlinge	Krokom	Kumla
Lilla Edet	Köping	Lidingö
Ljusnarsberg	Lindesberg	Ljungby
Malmö	Luleå	Lycksele
Markaryd	Malung-Sälen	Malå
Nordanstig	Mjölby	Motala
Norsjö	Nordmaling	Norrtälje
Nynäshamn	Nybro	Nyköping
Orsa	Nässjö	Ockelbo
Perstorp	Ovanåker	Pajala
Ronneby	Piteå	Robertsfors
Sigtuna	Sala	Sandviken
Skövde	Skara	Skellefteå
Sotenäs	Sollentuna	Solna
Storuman	Stenungsund	Storfors
Sundsvall	Strömstad	Strömsund
Svenljunga	Sunne	Svalöv
Sölvesborg	Säffle	Söderhamn
Tierp	Tibro	Tidaholm
Töreboda	Tingsryd	Tranås
Upplands-Bro	Uddevalla	Ulricehamn
Vetlanda	Vaggeryd	Vellinge
Västervik	Vindeln	Vingåker
Ånge	Västerås	Åmål
Åtvidaberg	Åre	Åsele

Örnsköldsvik
ÖverkalixÄngelholm
ÖstersundÖrebro
Östra Göinge**Kommuner som enligt enkätsvar bedriver två eller flera lärcentra**

Avesta	Botkyrka	Bräcke
Gotland	Hallsberg	Kalmar
Landskrona	Lidköping	Mariestad
Oskarshamn	Sorsele	Trollhättan
Vilhelmina	Vårgårda	Vänernsberg
Växjö		

Kommuner som är medlemmar i Nitus men som inte svarade på enkäten

Arboga	Finspång	Jokkmokk
Kalix	Kungsbacka	Kungsörs
Leksand	Lysekils	Mora
Orust	Osby	Sollefteå
Södertälje	Ragunda	Tyresö
Årjäng	Östhammar	Övertorneå

Kommuner som enligt enkätsvar inte bedriver något lärcentrum

Aneby	Bjurholm	Bollebygd
Borgholm	Borås	Danderyd
Eda	Ekerö	Eskilstuna
Essunga	Flen	Gagnef
Gnesta	Grums	Göteborgs stad
Götene	Habo	Hagfors
Halmstad	Hammarö	Haparanda
Heby	Hedemora	Hjo
Hofors	Huddinge	Håbo
Hällefors	Höganäs	Högsby
Karlsborg	Karlskrona	Klippan
Knivsta	Kungälv	Lerum
Lessebo	Linköping	Ljusdal
Lomma	Ludvika	Lund
Mellerud	Mullsjö	Munkfors
Mörbylånga	Nacka	Norrköping
Nykvarn	Olofström	Partille
Salem	Simrishamn	Sjöbo
Skinnskatteberg	Skurup	Staffanstorps
Stockholm	Strängnäs	Säter
Sävsjö	Söderköping	Timrå
Tjörn	Tomelilla	Torsby
Tranemo	Trosa	Täby

Umeå	Upplands Väsby	Uppsala
Uppvidinge	Vadstena	Valdemarsvik
Vara	Varberg	Vaxholms stad
Vimmerby	Vännäs	Värnamo
Ydre	Älvkarleby	Älvsbyn
Ödeshög	Örkelljunga	Österåker

Kommuner som inte svarade på enkäten och inte är medlemmar i Nitus

Ale	Askersund	Borlänge
Boxholm	Dals-Ed	Degerfors
Eksjö	Fagersta	Gullspång
Hallstahammar	Herrljunga	Härryda
Höör	Jönköping	Karlstad
Kil	Kristinehamn	Laholm
Laxå	Lekeberg	Mark
Munkedal	Mölnadal	Mönsterås
Nora	Norberg	Oxelösund
Rättvik	Smedjebacken	Sundbyberg
Surahammar	Svedala	Tanum
Torsås	Trelleborg	Vallentuna
Vansbro	Värmdö	Ystad
Åstorp	Älmhult	Älvdalen
Öckerö		